AVSONIANARVM QVAESTIONVM

SPECIMEN PRIMVM.

Dissertatio inauguralis

quam

ad summos in philosophia honores ab amplissimo

PHILOSOPHORVM ORDINE LIPSIENSI

rite impetrandos

scripsit

GVILELMVS BRANDES

Brunsvicensis.

Brunsvigae

Typis J. H. Meyeri.

1876.

Dedita opera per longius temporis spatium ad Ausoniana studia incubui eo utique consilio, ut certum firmumque iacerem fundamentum, quo vitae viri et temporum quam absolutissima aliquando exstrui possit enarratio. Nam postquam Ausonii de re metrica scripsit Raehse (Berol. 1868), de genere dicendi diligenter exposuit Meurer (Monast. 1873), denique eodem anno codicum indolem ac naturam accurate examinavit Axt (Lipsiae 1873) — una fere illa Ausonianarum rerum pars iacet etiamnunc nemini culta, cultus vero si qua alia indigens. Magnus sane eorum, qui de vita Ausonii scripserunt, numerus: sed plerique omnes ut fere fit id maxime egerunt, ut planis modo ac praecipuis testimoniis collatis probabilem et speciosam poetae imaginem adumbrarent: fontes vero ita perscrutari, ut quidquid erui potest, eruatur, singulas res singulis pertractare quaestionibus, ut quid sit certum, quid probabile, quid denique omnino indagari non possit, statuatur — nondum quantum video cuiquam est temptatum.

Eum igitur laborem cum mihi vindicassem — viribus quamvis meis diffisus — primum ut res tulit, de nominibus Ausonii quaesivi. Qua in re, cum paucorum modo codicum inscriptiones innotuerint adhuc, maximas debeo gratias Carolo Ottoni Axt, nunc Messanio, qui singulari benignitate Parisinorum et Sangallensium collationes, quas ei quondam miserat Ed. Woelfflinus Turicensis, mecum com-

municavit. Pari liberalitate Guilelmus du Rieu, Leidensis bibliothecae conservator, Vossianum codicem 111, Ausonianorum longe vetustissimum, Berolinum mihi conferendi causa transmisit, quem suis locis cum in hac prima quaestione, tum in eis, quae dissertationi in fine addidi, coniectaneis criticis adhibui. Guelferbytanos denique codices, quibus in primis usus sum, in ipsa contuli bibliotheca ducali. Ceterum cum de nominibus Ausonii post Vineti curas (loco infra laudando) nemo quantum scio recentiorum disseruisset — nisi quod Boecking (loco infra laudando) aliquantulum adiecit de suo — non dubitavi ad illius viri doctissimi opiniones et suspiciones ubique recurrere eisque examinandis magnam impendere commentationis partem.

Nominibus igitur castigatis proximo loco spectandum fuit, quatenus Ausonii annus natalis ex ipsius scriptis — quae ad haec poetae tempora cognoscenda nobis sola sunt pro fundamento — indagari posset calculis, dein quid de pueritia eius et eruditione ex eisdem fontibus deprehendere liceret. Eis quaestionibus quae sum assecutus, prolaturus in medium, id antea moneo: me non ipsam imaginem poetae voluisse conficere, coloribus, quos carmina eius abunde suppeditant, belle fucatam, sed temporibus modo et rebus gestis pro virili parte explicandis emendandisque lineamenta parare imagini. Omisi igitur consilio omnes illas Ausonii narratiunculas de avo fata nepotis ex astris coniciente, de patre septem sapientes non dictis sed vita adaequante, similes, quas e quolibet veterum facile percipias. Monendum praeterea, me cum apud Ausonium unum testimonium exaltero plerumque pendeat, alterum e tertio, tertium haud raro recurrat ad primum — quippe poetae sunt testimonia non rerum scriptoris — interdum non potuisse facere, quin temporum ordine excederem in narrando, atque maxime quidem in tertia quaestione, ubi Ausonii et avunculi Arborii fata contexere conatus sum. Veniam denique peto notarum moli, in quibus seposui pleraque omnia, quae vel ad tempora illustranda vel ad refutandas aliorum opiniones measque comprobandas utilia, ipsum tamen qui dicitur textum nimis onerare viderentur. Haec velim et meminerit, qui dissertationem leget, et ignoscat. —

Priusquam autem res ipsas aggrediar, breviter referam de eis, quorum passim in his commentationibus respexi labores. Atque hic primus omnium laudandus mihi Lenain de Tillemont, cuius venerabile opus: Histoire des empereurs et des autres princes qui ont regné durant les six premiers siècles de l'église sqq. (Bruxelles 1710. 6 voll.) ubique ad annalium temporumque rationem explanandam adhibui. — Eorum vero, qui de ipsius Ausonii vita exposuerunt, agmen ducit Josephus Justus Scaliger. Priores enim velut Petrus Crinitus (de poetis lat. Flor. 1508 l. V.) Lilius Gyraldus (de historia poetarum diall. Basil. 1545 dial. X.) alii, nihil sani de nostro potuerunt proficere, quia usque ad annum 1558 tertia fere carminum Ausonianorum pars — atque ea quidem, in qua plurima de se suisque condiderat poeta, Parentalia scilicet et Professores et epistolarum quaedam — nondum erat evulgata. Quae cum illo anno primum e vetustissimo codice, qui nunc Vossianus 111 vocatur, Lugduni Allobrogum apud Tornaesium prodiisset in lucem, primus ut dixi Scaliger capite XXXIII. alterius Ausonianarum lectionum libri (Lugduni 1573) brevi conspectu poetae vitam enarravit. Paulo post minore sui fiducia, maiore fide de ea re disseruit Elias Vinetus Burdegalensis in editione, quam a. 1580 paravit Burdegalae. Inde per centum quinquaginta annos ad horum virorum curas utique recurrerunt editores, nec ipso excepto Tollio, qui a. 1671 Lugduni Bat. Ausonii opera suis variorumque notis illustrata emisit. Etiam quae Belet a. 1725 in academia litt. Burdegalensi de Ausonio recitavit (cf. Biblioth. Franç. Mai et Juni 1726 pg. 53 sqq.) Scaligerum maxime sapiunt. Primus Souchay editioni, quam cum Juliani Floridi commentario et interpretatione suisque notis in usum Delphini curavit Parisiis a. 1730, novam de poetae vita commentationem praefixit, ipsa hercle editione praestantiorem, superatam tamen, si eruditionem modo spectas, in Benedictinorum coenobii St. Mauri opere egregio: Histoire littéraire de la France. (Paris. 1737 II, pg. 281 sqq.) Quorum curas ad verbum fere expressit Petrus Bayle (Dictionnaire historique et critique s. v. Ausonius). — Apud ceteros illius aevi auctores Saxium (in Onomastico I, 436 sqq.),

Funccium (de vegeta l. l. senectute III. § 23), alios vix quidquam novi reperias: multa sane, sed quae alucinantis somnia censuerim, in Britanni hominis Lewes Crusii libro de vitis poetarum Romanorum (Germanice vertit Ch. H. Schmidt Halis Sax. 1773.) Ceterum eiusdem fere pretii est anonymi Britanni commentatio: On the writings of Ausonius (in: Classical Journal. March et June 1829. Tome XXXIX, pg. 103 sqq.). — E nostra memoria praeter ea, quae Baehr, Bernhardy, Teuffel in litterarum Romanarum historiis, proximus hic etiam in Paulyi encyclopaedia de Ausonio protulerunt, conferendi fuerunt mihi in primis: J. J. Ampère: Ausone et Paulin (in: Revue des deux mondes T. XI, 1832 pg. 704 sqq.). Boecking: Des Ausonius Leben (in: Moselgedichte des Dec. Mag. Aus. etc. Bonn 1845, pg. 60 sqq.). Buse (Paulin von Nola und seine Zeit. Regensburg 1856. I, pg. 66 sqq.). Kaufmann (Rhetorenschulen u. Klosterschulen in: Raumers histor. Taschenbuch ser. IV. vol. X. Leipzig 1869, pg. 8 sqq.). Alios quos hic illic adhibui suis memorabo locis. Carere debui duobus libris Francogallicis: Demogeot, études historiques et littéraires sur Ausone, Bordeaux 1838 et Deydou, un poète Bordelais: Ausone, ibidem 1868 22 pp., quos frustra per bibliothecas publicas quaesitos, ne librariorum quidem ope nactus sum.

I.

Quattuor cum in veterioribis editionibus plerisque Ausonii nomina exstent: DECIVS MAGNVS AVSONIVS PAEONIVS, primum nomen gentile AVSONIVS certissimum est neque ulli prorsus dubitationi obnoxium. Hoc enim uno ipse se appellat poeta infinitis prope locis, hoc appellatur in codice Theodos. lib. VIII.

tit. V. l. 35, hoc Symmachus et Paulinus utuntur in epistulis, hoc omnes, quicunque illorum temporum fastos conscripserunt [cf. inter alios: Prosper Aquitanus et Marcellinus Comes in Scaligeri Thes. temporum. vol. II, Cassiodorius et chron. pasch. in Clintonis fastis Rom II, pg. 198 Idacius in Graevii Thes. antiqq. rom. XI, pg. 246 sqq. al.], hoc nomen codices, qui quidem omnino inscripti sunt, praebent vix litterula discrepantes, hoc denique unum ceteris omissis etiam venerandus ille liber Vossianus 111. Quibus de causis unum nomen AVSONIVS fronti editionis suae praefigere sibi visus est Elias Vinetus.

Verum enimvero neque DECIMVS neque MAGNVS quae hodie in editionibus circumferuntur Ausonii nomina satis ei habent praesidii, atque cognomen quidem nulla alia de causa respuit, quam quod a Vossiano deest, praenomen etiam ratiocinatione aliqua aggreditur. Postquam enim suo iure eorum castigavit errorem, qui corruptam formam DECIVS pro iusto acciperent praenomine — Italos carpit editores, Lugdunenses, Parisinos — in veram quoque formam DECIMVS suspicionem movet hac via: eum, qui primus notam D, unde DECIMVS manasse ei videtur, nominibus Ausonii praescripsit, hanc non pro DECIMO sed pro DIVO posuisse suspicatur. Fuisse enim probat, alios, qui Ausonium episcopum Burdegalensem existimarent [1]), alios, qui poetam cum Ausonio quodam Engulismensium episcopo confunderent. Talia fieri potuisse et facta esse concedamus oportet Vineti sagacitati, sed eiusmodi peccatum hic accidisse, nego.

[1]) Id quod inter recentiores abbati Tritenhemio (de scriptor. eccles. Colon. 1531) et Lugdunensi editori accidit. — Quod vero in Parisino 7558 saec. IX. qui inter alia carmina christiana Ausonii et Sancti Paulini epistulas mutuas exhibet, noster quoque SANCTVS appellatur in titulo orationis: ‚Omnipotens solo mentis mihi cognite cultu' (Ephem. 3.) — hoc ad Vineti opinionem fulciendam afferri non potest. Apparet enim, hic e sanctorum virorum propinquitate et ex ipsius orationis tenore poetae sanctitatem accrevisse. Ceterum ut in hoc, sic in omnibus codicibus Parisinis communem inscriptionem non habent Ausoniana, sed singula singulis inscripta sunt lemmatis, ita ut plerique aut nullum aut unum modo praebeant nomen AVSONIVS (praeter unum Par. 8500, de quo vide paulo infra in textu). —

Sunt enim primum optimae omnino notae codices, quorum auctoritate et praenomen et cognomen defenduntur: exstat DECIMVS MAGNVS in duobus praeter Vossianum antiquissimis fere Ausonii codicibus, Sangallensi 899 saec. X/XI. et Bruxellensi 5370 saec. XI. [Boecking l. l. pg. 16], qui Mosellam exhibent; fuisse idem etiam in Mosellae codice quodam Gemblacensi, auctores sunt Pulmannus et Barthius [Advers. l. XIII. c. 3] [2]); praebuit porro, quod frequentissimo librariorum peccato debetur DECIUS MAGNVS teste ipso Vineto vetustus Joannis Tilii Engulismensis liber, quem nunc temporum iniuria deperditum desideramus [Axt l. l. pg. 10], accedunt recentiores Guelferbytanus [Gudianus 145. saec. XV. cf. nota 6], Parisinus 8500 saec. XIV/XV, alii. Solius autem litterae D, quam Vinetus divinavit, Boecking etiam codicibus supposuit [l. l. pg. 61. nota 2], quantum scio, in scriptis ne vestigium quidem invenitur.

Jam vero rem altius petamus oportet. Duas igitur codicum familias constituit Axt, alteram Vossiani, alteram Tiliani libri, suo quidem iure, nam hos duos non ad unum recurrere archetypum, sed e diversis profluxisse recensionibus ipso Ausonii tempore vel paulo post evulgatis, testantur et carminum in utroque delectus et scripturae quaedam adeo discrepantes, ut librariis imputari non possint [Axt l. l. pg. 11]. Vereor tamen, ne nimis fuerit parcus in distinguendis librorum familiis: nam si quid aliud, hoc habeo persuasissimum: Mosellae codices, quicunque et sunt et fuerunt, ad neutram neque Vossianam neque Tilianam pertinere classem,

---

[2]) Vereor tamen equidem, ne Gemblacensis liber Pulmanni idem sit atque Bruxellensis ille 5370. Gemblacenses enim plerique omnes Bruxellas translati [cf. Vogel, Literatur – öffentlicher Bibl. Lpzg. 1840 pg. 446] et eadem Ausoniana, quae Pulmanni libro infuisse Barthius dicit l. l., et ipse exhibet Bruxellensis: Mosellam videlicet et Herculis aerumnas (ed. XIX.) et versus de XII Caesaribus [cf. Mus. Rhen. 1842. pg. 315]. Certe quem Axt l. l. pg. 15 voluit Gemblacensem esse, Laurentianus plut. LXXXIX, cod. 8 Mosellam non habet [cf. infra pg. 14]. — Alter Pulmanni codex antiquus, Cornelii Gualtheri Mosella, et tertius, quem ille compendio V. signavit, caruerunt inscriptione [Barth l. l.], item qui etiamnunc exstat Rhenaugiensis Mosellae liber LXXII. saec. XII. [Boecking l. l. pp. 3. 16.]. —

sed id carmen separatim utique esse proditum. Evulgatum esse separatim ab Ausonio libellum, e Symmachi verbis [Velitat tuus Mosella per manus sinusque multorum —. Cur me istius libelli quaeso exsortem esse voluisti? Symm. ep. I, 14 in Aus. Bipont. pg. 336] percipimus; sed idem in ceteris quoque carminibus factum est, quae tamen postea in codicibus videmus collecta, itaque hoc mitto. At vero primum Mosella non fuit in Tiliano codice neque in ceteris Vineti libris [cf. Vinetus ad Mos. v. 1], neque est in absolutissimis Tilianae familiae exemplaribus Laurentianis plut. XXXIII. cod. 19. et plut. LI, cod. 13. saec. XV.[3]); neque unquam fuit in Vossiano. Nam quod Axt suspicatur [l. l. pg. 6], periisse carmen cum primis quattuor codicis quaternionibus, ideo non placet, quia in quinti quaternionis folio primo titulus a prima manu scriptus [cf. Riese, anthol. lat. I, 2. pg. XVI.] exstat hic: ABHINC AVSONII OPVSCVLA. Inde sequitur, ut antecesserint quondam quaelibet alia carmina, nec vero Ausoniana. — Porro Mosella plerumque solus et ab aliis Ausonianis separatus invenitur in codicibus: ita in Rhenaugiensi, in Vindobonensi 358 olim $\frac{114}{\varphi\,109}$ saec. XV, in Vaticano 1650 biblioth. Christinae saec. X, ita opinor etiam in Gualtheri libro; ubi vero adiecta leguntur alia Ausoniana, perpauca sunt et ea modo, quae saepissime in libris miscellaneis occurrunt, aliorum maxime nominibus inscripta, velut in Sangallensi Ed. XVI—XIX, quae in aliis codicibus Vergilio attribuuntur [cf. Riese l. l. pg. XVIII. sq. 95 sq.], in Bruxellensi Ed. XIX. et versus de XII Caesaribus, quae et Suetonio et Sidonio imputantur a librariis [cf. infra pg. 14]. Nusquam, dico, certissima Ausoniana addito nomine una cum Mosella inveniuntur in libris, quod quidem aliter se haberet, si ex absoluto

---

[3]) In Bandinii sane catalogo priori codici XXXIII, 19 tribuitur carmen 334 (ex numeris Souchaei) i. e. Mossella; at cum alter codex LI, 13 prorsus eadem carmina habeat, nisi quod hic pro 334 memoratur 331, quod omittitur illic, Bandinium errasse putaverim in describendis numeris et 331 legi in utroque codice: hoc enim carmen (ed. VII, 4: ad pictorem de Bissulae imagine 2), etiam in aliis Tilianae familiae codicibus, velut in Guelferbytanis [cf. nota 6], invenitur. —

utriuslibet familiae exemplari esset carmen illud excerptum. Itaque suam habet habeatque codicum familiam.

Jam ad nostram quaestionem haec vertamus. Habemus DECIMVS MAGNVS in Tiliano codice aliisque eiusdem classis, habemus in Mosellae quibusdam codicibus: quodsi vero nunquam Mosella in libris sociatus fuit ceteris Ausonii carminibus — tum, si vera suspicatus esset Vinetus [eumque secuti Benedictini l. l. II, 281], bis a diversis librariis eandem commissam esse confusionem, bis eodem modo litteram D pro DIVO praefixam in DECIMVS transiisse oporteret — quos casus fide maiores putaverim. Accipiendum igitur, cum Ausonium praenomen aliquod omnino habuisse, ex temporum, regionis, ordinis consuetudine constet, id quod unum codicum auctoritate satis munitum nobis traditur [4]).

Eadem hac ratione, qua praenomen, etiam cognomen MAGNVS satis videretur esse confirmatum, etiamsi aliud veritatis testimonium non accederet; accedit vero, quod luculentissime redit poetae cognomen ad avunculi Aemilii Magni Arborii, a quo ex temporum more assumtum videtur esse [cf. nota 8], nam alteri Vineti opinioni, poetam eo cognomine postea cohonestatum fuisse propter egregiam eruditionem et quos gessit summos honores, iam ipsa cognominis inter praenomen et gentile locatio, ubique in codicibus servata, adversatur.

Venio ad quartum Ausonii nomen PAEONIVS, quod cum in prioribus editionibus, maxime Italis, pro genuino valuisset, recentiores respuerunt omnes, hac quidem inducti Vineti ratiocinatione:

---

[4]) Ceterum si Scaligero fides adhibenda est, neque lapidum testimonium deest huic praenomini. Ille enim in lect. Ausonian. ubi de poetae consulatu agit (l. II, c. 23) asseverat, meminisse se lapidis, in Cassiani cuiusdam praedio prope Burdegalam eruti, in quo fuerit haec inscriptio: DEC. AVSON. COS. OLYMPIADE LXXXIII, atque addit: „si quid a me erratum est, erit fortasse in ultimis numeris, nam utrum III. an IIII. in ea inscriptione fuerit, non plane memini.“ Tamen hanc inscriptionem pro certo argumento ideo non attuli, quia ipsum Scaligerum postea de ea dubitasse puto: nam, cum ceterae e lection. Ausonianis inscriptiones pleraeque translatae sint in Gruteri thesaurum, haec omissa.

,Paeonii appellationem non aliunde ortam esse existimo, quam quod semidoctus quispiam, qui eundem putaret esse Ausonium patrem medicum et filium Ausonium poetam, Paeonium pro Medico Ausonium poetam vocaverit a Paeone illo deorum medico apud Homerum Iliados libro quinto.' Haec Vinetus.

Atque concedendum quidem primum, neque veteribus inauditam fuisse Paeoniae appellationis ad omnes medicinas artes translationem, quippe qua Vergilius Aen. VII. 768 herbas, XII, 40 morem, Ovidius Met. XV, 534 opem, Silius XIV, 27 fontes, Claudianus Bell. Get. 121 curam, de Apon. baln. 67 undas adornaverint. Patrem porro Ausonium medicum re vera a primis editoribus confusum esse cum filio poeta, testantur ipsae Italorum praefationes, in quibus totum illud epicedium Julii Ausonii, quod nunc Edyllium II. legimus, ad filium poetam refertur [5]. Simul minime abhorreret talis cognomenti fictio ab editorum principum ingeniis, quippe qui nominum mole undique collata omnino scriptoribus edendis maiorem induere auctoritatem sibi viderentur. Itaque si in editis modo exemplaribus exstaret illud PAEONIVS, nomen conflatum esse a semidocto quopiam equidem et ipse concederem.

Nec vero deest illud cognomen a codicibus, et alius mos editoribus, alius librariis, quos quidem omisisse potius aut corrupisse nomina tradita, quam nova sibi finxisse mihi persuaserim. Atque primum quidem auctores mihi sunt codices duo Guelferbytani Gudianus 145 et Augusteus 10, 9 [6], quorum ille poetam

[5] Ita in ed. Mediolan. 1490 praef. pg. 3: Decius Magnus Ausonius physicus et poeta natione Gallus Burdigalam patriam habuit, quamquam in epicedio innuere videatur, Vassatem se fuisse, cum inquit: Vassatem patria, sed lare Burdigalam sqq. — In omnibus enim huius aevi editionibus (etiam in Curionis ed. Basil. 1523) inscribitur edyllium illud: Epicedion in partem (pro: patrem) de vita sua.

[6] Hos Guelferbytanos libros cum Axt v. cl. accuratissime alioqui versatus in enumerandis codicibus omiserit, liceat mihi paucis describere: chartacei sunt, forma quadrata; alter Gudianus 145, qui praeter Ausoniana nihil habet, scriptus est a. 1445 Jadrae a Baptisto Dedo quodam, ut subscriptio testatur, alter Augusteus 10, 9, qui Ausonii fragmenta cum Martialis quibusdam epigrammatis et Priapeis inter recentiorum

appellat in titulo Ausonium Theonium, alter Ausonium Theomium. THEONIVS vero et THEOMIVS eodem pertinere atque traditum PAEONIVS nemo negabit. Ipsi Guelferbytani — verum est — vetustatis auctoritatem non habent, tamen haec ex eis colligi licet, fuisse etiam in vetustioribus libris aliquod nomen Ausonii, cuius diversas illas habemus formas, itaque etiam aliis de eo cognomento, si exstant, testimoniis fidem non prorsus esse abnegandam.

Accedunt vero altero loco Casparis Barthii testimonia duo, alterum in Advers. l. III. pg. 436 (Francof. 1624. fol.): „In aliis membranis, ubi et Fortunati et Ausonii quaedam (Praeonii adiecto nomine) offendimus, hoc reperi" (sequitur carm. 936 Riesii). Perperam hoc loco corrigendum censuit Bücheler: Petronii. — Alterum quod dubito an ad has ipsas membranas referendum sit, testimonium est in Adv. l. VI. pg. 259: „qua enim alia de causa Ausonius poeta Paeonii nomen in priscis libris (vidimus ipsimet

---

Italorum poemata vernacula exhibet, quantum ex horum aetate conicere licet, circiter saec. XV. finem confectus. Insunt vero atque eodem prorsus ordine haec in utroque: Epigr. 3. 5. 6. Epit. 36. Epigr. 8. 45. de fastis I. Epigr. 10. 11. Epit. 53. Epigr. 13. 19. 20. 119. Epit. 28. Epigr. 42. 70. 120. 71. 127. 78. 23. 79. 80. 81. 96. Epist. X. Edyll. VI. c. praef. VII. 3. 4. (ad pictorem de Bissulae imagine, ad eundem) XIII. c. praef. et epilogo. Conspirant fere plerumque in scripturis, lacunis, carminum inscriptionibus, ita tamen, ut non alter ex altero, sed uterque e tertio videatur esse derivatus, quem ad Tiliani cod. familiam pertinuisse, testantur de fast. I, 9. 10: ‚Exemplo confide meo' sqq. Epigr. 53, 5. 6. al. l. [cf. Axt l. l. pg. 11]. Ceterum bonae notae fuisse archetypum ex eo colligas, quod nomina pleraque optime sunt servata, velut Epigr. 5: ‚Valentiniano' (ll. ‚Valentiano', ‚Valentino'). Ed. XIII. epil. (Toll. pg. 517): ‚Levii' (= Laevii ll. ‚Livii'). Digna, quae commemoretur, etiam Epigrammatis de fast. l. incriptio, quam genuinam et ab Ausonio profectam equidem puto: ‚Consulari libro subicienda, que (lege: quem) e g o e cunctis consulibus unum coegi gregorio.' — In Gudiani codicis folio ultimo addidit alia manus Edyllium XV, sic inscriptum: ‚Decimi Magni Ausonii egloga de ambiguitate vite eligende' adiectis in fine versibus decem, qui monachale sapiunt ingenium. De cetero id carmen sicut tertii codicis (Helmstadiensis 332, quem Axt laudavit pg. 14; habet praeter Ed. XIV, XVI—XIX. etiam Ed. XX.) omnia Aldinae editionis textum, qui dicitur, maxime adaequant —

in schedis) habet, quam quod pater eius medicus fuisse ex ipsiusmet scriptis deprehenditur?" Vinetum redolet explicatio, at de ipso nomine vix dubitaverim [7]).

Videmus igitur utique nominis PAEONIVS fictionem, si omnino fictio fuit, attribuendam esse librariis atque veterioribus quidem, cum sub medium saeculum XV. plures iam eiusdem nominis formae exstarent in codicibus. Qua nominum diversitate haud mediocriter Vineti opinionem infringi, apparet: valde enim fit dubium, num omnino forma PAEONIVS, quam ille unam novit ac respuit, ceterarum fons sit, quibus quidem maiorem non habet auctoritatem. Itaque liceat rem alia ex parte aggredi.

Ratio nominum condendorum quantum imperatorum temporibus a pristino more sanctissimo degeneraverit, nemo nescit: licentia enim, quae iam inclinante republica leniter irrepserat, sensim latius emanante, vix gentilicia nomina videmus servari, alia permulta undique arripi, ab avis, a cognatis, a propinquis denique quibuscunque: praecipue vero materni nominis ad filium transitionem usitatissimam fuisse, lapides testantur; atque eae consuetudines, ut res tulit, maxime valebant in provinciis, ubi pristina illa nominum Romanorum ratio nondum inveteraverat. [cf. Henzen III, pg. 337. Cannegieter, de mutata Rom. nominum sub princip. ratione. Trai. ad Rhen. 1758 pg. 10. Borghesi, memoria sopra un inscrizione del console L. Burbuleio Optato Ligariano. Neap. 1838 pg. 5]. Ita videmus etiam inter Ausonii cognatos [8]) Aemilium Magnum Arborium poetae avunculum nomen Arborii sane de patre duxisse, Aemilii vero de matre, eodem pacto Julium Ausonium poetae patrem Julii nomen a matre Julia aliqua accepisse ex sororum nominibus coniciemus. Minime igitur esset

---

[7]) Quamquam, cum eo ipso loco in hunc modum pergit: „Tamen in fastis quoque Capitolinis ita vocatur: D. MAGNVS. PAEONIVS. GALLVS." ea in re aut vult decipere vir bonus aut decipitur ipse. Quippe fastos Capitolinos iam a. urbis 766 finem capere notissimum est, et in recentioris aevi chronicis consulumque indicibus unum modo, ut monui, invenitur AVSONIVS.

[8]) Stemmata eorum integra inveniuntur apud Boeckingium l. l. pg. 60. Tamen ad rem pertinere putavi, ut eam saltem partem huc transscriberem, qua quaestio nostra illustratur:

mirandum, si etiam poetae ipsi nomen a matre contigisset, quem cognomen Magni ab avunculo esse mutuatum supra vidimus. Jam cum matris nomina habeamus AEMILIA AEONIA in titulo carminis Par. II, atque iterum AEONIA in primo eiusdem carminis versu, equidem hoc matris nomen cum formis illis PAEONIVS, PRAEONIVS, THEONIVS, THEOMIVS comparans, miram hanc et litterarum et moris conspirationem casui hercle non tribuerim. Immo si quid video ad hoc matris nomen illa et referenda sunt et corrigenda, Ausonio igitur quarto loco addendum nomen AEONIVS. —

Matris enim non gentile modo nomen — ut in patre et avunculo poetae — sed etiam cognomen haud raro ad filios transiisse, testantur quae infra congessi exempla e Gallicis petita inscriptionibus [9]). Ipsi Ausonio fortasse iam ea de causa cognomen pro gentili elegerunt parentes, ne duo ab avunculo accepisse videretur nomina AEMILIVS MAGNVS.

(Ausonius ?)	(Julia)	Caecilius Argicius Arborius	Aemilia Corinthia Maura

Julia Veneria	Julia Cataphronia	Julius Callippio	Cl.(?) Contentus	Julius Ausonius	Aemilia Aeonia	Aemilius Magnus Arborius	Aemilia Hilaria	Aemilia Dryadia

Aemilia Melania	DECIMVS MAGNVS AVSONIVS	Julia Dryadia.	Avitianus

[9]) Nomina matris ad filium transeunt aut eadem prorsus forma in masculinam modo faciem redacta, aut paullulum immutata, sive addita aliqua syllaba derivativa — velut illus, inus, ianus — sive, si in matris nomine fuerat, dempta. Cognominis filio traditi haec sunt exempla: primi ordinis: Gruterus (Thesaurus inscript. curis Gudii et Graevii Amst. 1707) pg. 688, 10: C. Antistius Quintillus (mater: Pompeia Quintilla) 731, 4: Julius Severus (m.: Camulatia Severa) 1122, 9: T. Atilius Ingenuus (m.: Julia Ingenua). Millin (voyage au midi de la France Par. 1807) III, 607: Julius Quintinus (m.: Candidia Quintina). Ménard (antiquités de Nismes. Nismes 1840) pg. 122: M. Attius Paternus (m: Coelia Paterna). — alterius ordinis: Gruter. 731, 4: Julius Severianus (m.: Camulatia Severa) Millin II, 122: Tib. Julius Valerianus (m.: Terentia Valeria) III, 564: Cn. Cornelius Lucilianus (m.: Valeria Lucilla). —

Quo vero pacto e forma AEONIVS monstra illa librariorum potuerint omnino provenire, fortasse iam longobardicae scripturae (cod. Voss.) exemplum docebit, e cuius indole AE (ꝺꝭ) una lineola paullulum incurvata in TE (ꝭꝭ) corrigi vel corrumpi possit. Ita fere primum TEONIVS factum esse putaverim, quam formam alius librarius ut fit aliter pro suo quisque iudicio videtur correxisse, is qui Guelferbytanorum archetypum scripsit, fortasse nonnullarum Ausonii epistolarum lemmate: ,Ausonius Theoni' deceptus THEONIVS, alius ratiocinationem, quam Vinetus postea indagavit, secutus PAEONIVS effecit. Talia accidisse, qui dubitat, eum sufficit admonere Plautini illius cognominis Sarsinatis, quod in librorum scriptura Asinii latere, ostendit quondam Ritschelius v. cl. Ceterum eis, qui Vineti opinionem etiamnunc praeferent, haud minus erit negotium, formas THEONIVS et THEOMIVS e scriptura PAEONIVS derivandi. —

Praeter haec, quae iam tractavimus, quattuor nomina, quae equidem genuina duco: DECIMVS. MAGNVS. AVSONIVS. AEONIVS [10]), alia quoque cognomenta haud pauca poetae imputata

tertii ordinis: Gruter. 692, 1: M. Justinius Marcellus (m.: Primania Marcellina) 1129, 4 M. Sergius Paulus (m. J. Julia Paulina). Atque haec quidem Gallia praebet transalpina. Eundem morem etiam in vicinis fuisse provinciis testantur de Hispania: Corpus incr. Lat. II, 2805 C. Trebius Quietus (m. Terentia Quieta) 1099 M. Aurelius Nympho (Maria Q. F. Nymphe). 115 C. Antonius C. F. Flavinus (Jun. Verecunda Flava) 4305: M. Volumnius M. F. Modestinus (Septimiena Modesta) 214 Fabius Justi F. Gal. Rufus (Sempronia Rufina), de Rhaetia C. J. L. III, 1. 5956 Juvenius Januarius (Jul. Januaria), 5777 Cl. Paternus Clementianus (Cl. Induti fil. Clementina) 5812 T. Fl. Clemens (Traiana Clementina) alia permulta. — Interdum etiam utrumque matris nomen filio inditur aut addito paterno aliquo nomine, velut C. J. L. II. (Hisp.) 4403 C. Caecilius Jubatus Semp. Maternus (m.: Semp. M. F. Materna) aut — quod rarissimum — patris nominibus intactis, ut Grut. 682, 9 Faustinus M. Aurelius (?) (m.: Aurelia Faustina, p.: C. Jul. Maximus). — Saepius, ut re ipsa intelligitur, additur filio alterum matris nomen, ubi idem est parentibus gentile velut C. J. L. II. (Hisp.) 2017 M. Acilius Plecon (editor in inscriptione aliquantulum corrupta Phlegon restituit, sed Plecon sine dubio legendum: m.: Acilia Plecusa, p.: Acilius Fronto). —

[10]) Fortasse quis ex avunculi exemplo AEONIVS ante cognomen

inveniuntur. Quorum illa Physicus (ed. Mediol. 1490), Medicus (ed. Paris. [Ascens.] 1511), utrumque e patris filiique confusione ortum, dein Gallus, Burdigalensis, Augustorum praeceptor, vir Consularis et si qua sunt similia, editorum laeta progenies, non egent commentatione. In libris scriptis nulla repperi, praeter haec duo: IVNIOR, si fides habenda est Endlicheri catalogo, appellatur Ausonius in titulo cod. Vindobonensis lat. 306 olim $\frac{3261}{\varphi \cdot 335}$; quod cum sit apographum libri Vossiani saec. XVI[o] Actii Sinceri manu exaratum appellationem illam, quae in Vossiano non est, debemus ipsi Sincero. — Altera quae in cod. Laurentiano plut. LXIV. cod. 9 saec. XIV. poetae intruditur appellatio e ridiculo fere errore orta est: ibi enim Suetonio subiciuntur in fine versus Ausonii de XII Caesaribus Sidonii nomine inscripti; adnotatum vero: ,Isti versus al. leguntur Decimi Magni Ausonii Musellae', in quibus titulum Mosellae male a librario distinctum, agnoscas. Idem ei accidit, qui Laurent. plut. LXXXIX inf., cod. 8 scripsit.

Denique si recte meminit Boecking, cum dicit (l. l. pg. 61. nota 2), aut falli se aut aliquando pro MAGNO cognomen MAXIMVS Ausonio inditum invenisse — hoc non e compendio MAGNI imperite enodato, sed e versu 41 Edyll. II. natum esse puto, ubi poeta patrem de liberis suis facit loquentem:

,Maximus ad summum culmen pervenit honorum,
Praefectus Gallis et Libyae et Latio' sqq.

quod de Ausonio maximo natu intelligendum esse, neque Crusius perspexit qui hac videlicet sententia permotus omnes illas dignitates non ipsi poetae, sed fratri nescio cui maiori natu attribuit. —

MAGNVS ponendum esse putabit, sed videat nominum, quae supra in nota 9 congessimus, ordinem, quem Ausonio quoque vindicat tradita in libris scriptis editisque formarum PAEONIVS, THEONIVS in fine nominis locatio. —

II.

De tempore, quo lucem aspexerit Ausonius, lis adhuc sub iudice. Prorsus rem tacet Scaliger[11]) et Vinetus se nescire profitetur. Aliquantulo audacius iam Belet et Souchay hoc unum in se receptum volunt Ausonium ineunte saeculo quarto natum esse; certiorem annum ne coniectura quidem indagari posse. Tamen paulo post — neque hercle invita Minerva — annum 309 divinarunt Benedictini. Quarum post curas anni 309 vel 310 ad nostram usque valuerunt memoriam, nisi quod ex altera parte Crusius homo nugator ad annum 320 prolapsus est, ex altera Boecking suspicatus, Ausonium iam aliquot annis ante a. 309 vixisse. Meum iam erit, non quod divinando, sed quod certa quadam computatione collatis poetae indiciis assequi liceat tempus, in medium proferre.

Ausonii igitur vitam qui in calculos vocare sibi proposuit, ei omnino initium faciendum est a Julio Ausonio patre poetae, quippe cuius tempora e filii scriptis ad annum deprehendi possunt. Ille enim quo anno sit mortuus, uberrime demonstrant versus iam supra laudati 41 sq. Edyll. II, ubi poeta patrem de ipso filio facit gloriantem:

,Maximus ad summum culmen pervenit honorum,
Praefectus Gallis et Libyae et Latio.'

et paulo infra versibus 45 sq.:

,Huius ego et natum et generum pro consule vidi:
Consul ut ipse foret, spes mihi certa fuit.'

Ex his verbis apparet dilucide, Julium Ausonium mortem obiisse — post initam a filio duplicem praefecturam: alteram Galliarum, qua fungebatur annis 378 et 379 [cf. Grat. act. pg. 736 Toll. Tillemont V, 250. 409.] fortasse etiam 380 [Rubenii vita Fl. Mallii Theodori ed. Platner Lips. 1754 pg. 18], alteram Italiae et Africae, quam paulo ante praefecturam Gallicam videtur obti-

[11]) Temerariae Scaligeri in annum 309 computationis, quam recentiores plerosque secutos esse Boecking queritur (l. l. pg. 61. 2), ne vestigium quidem usquam apud illum repperi. —

nuisse [Till. V, 409. 411] — post Hesperii nepotis proconsulatum Africae, quam annis fere 376 et 377 administravit [Till. V, 408 sed vide infra notam 12. Ruben l. l.] — post Thalassii, generi poetae, proconsulatum eiusdem provinciae, quem honorem habuit anno 378 [Till. V, 250. 408. nota 12] — denique antequam Ausonius filius consulatum iniit, sed comperto iam, illum mox [anno videlicet 379] hac dignitate ornatum fore.

Quodsi iam Thalassii modo proconsulatum cum Ausonii consulatu conferimus, sequitur Julium Ausonium intra anni 378 fines diem obiisse supremum[12]). Qua vero aetate pater occubuerit, duobus locis filius significat: Par. I, 1 sqq.:

,Primus in his pater Ausonius, quem ponere primum,
Etsi cunctetur filius, ordo iubet:
Cura dei placidae functus quod honore senectae
Undecies binas vixit Olympiadas.'

atque Edyll. II, 60 sq. ,ubi patrem praedicantem facit:

Nonaginta annos baculo sine, corpore toto
Exegi cunctis integer officiis.'

Quae cum duobus annis inter se differant testimonia, equidem Edyllii numerum utique praeferendum esse censeo repugnantibus licet Benedictinis, Crusio, Boeckingio, aliis, quibus magis placue-

12) Quamquam Tillemont [eumque secuti Benedictini al.] ubi Julii Ausonii mortem computat (V, 250. 310) defertur in annum 377, hac quidem maxime fretus ratiocinatione: Hesperius statim post proconsulatum ipso anno 378 habuit maiorem praeturae dignitatem. Quam certe in versibus illis non tacuisset poeta, si Julius Ausonius eam vidisset etiam. Obiit is igitur ante annum 378. — At vero omisit in ea argumentatione v. cl., quod Thalassius Hesperii successor eodem tempore factus est proconsul, quo ille ad praeturam est evectus, ut qui Thalassium vidit proconsulem, eum etiam Hesperium praefectum vidisse oporteret. Remisit videlicet Ausonius filii praeturam, ut filium et generum eodem proconsulatus magistratu coniungeret suoque ipsius opponeret consulatu. — Quodsi vero Tillemont, ut Thalassii proconsulatum in annum 377 promoveat, Paullini Pellaei testimonio utitur et hunc quem Hesperii filium, Ausonii nepotem ducit narrare asseverat in eucharistici v. 31 sqq. [ed. Leipziger. Vratisl. 1858], se primo vitae mense cum patre e Macedonia in Africam navigasse, mansisse illic menses 18 sub patre proconsule, advenisse vero Burdegalae tres fere annos natum (,nostra

runt Olympiades. Atqui quod omnino maior habenda videtur fides versibus imagini defuncti subscriptis, quam naeniae parentali, mitto: certius argumentum praebent poetae in ipso parentali carmine primo verba: ‚patrem ponere primum ordo iubet.' In quibus ordinem ad aetatis gradum spectare adiecta probat sententia: ‚quod undecies binas vixit Olympiadas', atque hoc non modo optime convenit cum praefationis versibus 5 sqq., ubi poeta se cognatis parentaturum esse praenuntiat ex antiquissi moritu:

‚ut gradus aut mortis postulat aut generis',

sed etiam universa carminum serie defenditur, in qua maiores natu eos, qui iuniores mortem obierunt, loco fere praecedunt [cf. Par. IX, 1 sq.]. Quodsi enim inter postremas quoque laudationes seniores occurrunt, hoc videlicet alteri regulae, ‚gradus generis' vel cognationis observandi debetur. Jam si ordo ille re vera est ordo aetatis, necesse est, cum poeta patrem ordine faciat primum, ab hoc omnes, qui postea enumerantur, cognatos aetate superatos esse: decessit vero Argicius Arborius poetae avus nona-

---

trieteride prima') eo anno, quo avus consul fuisset (379) — quodsi hoc testimonio utitur Till. [V, 407) et inde concludit, reliquisse igitur Hesperium Africam iam medio fere anno 377: ea computatio dissolvitur ipsis Paullini verbis, qui quantum video non unum mensem, sed novem sibi in Africam proficiscenti tribuit:

v. 31 ‚Moenia Sidoniae Carthaginis usque venirem,
Ante suum nono quam menstrua luna recursu
Luce novata orbem nostro compleret ab ortu.'

Quos novem menses si calculis Tillemontii substituimus, satis apparet Hesperium, si fuit Paullini pater, Africam non reliquisse ante initium anni 378, itaque hoc demum tempore ei successisse Thalassium, Julium igitur Ausonium non potuisse generum filii videre proconsulem, nisi anno 378, ante cuius anni initium re vera neque ad Thalassium proconsulem neque ad Hesperium praef. Galliarum leges missae exstant in codice Theodosiano. — Sin vero, quod Leipziger l. l. nuperque Ebert (Gesch. der christlich-lat. Litt. Leipzig 1874 pg. 388 sqq.) censuerunt, Paullinus non fuit Hesperii filius, tum sane nec dubitatio Tillemontii, nec mea reprobatio ad rem pertinet. Ceterum vastior et intricatior haec nova quaestio, quam ut unius notulae spatio possit expediri, itaque ne nimius fiam, hoc loco eam remitto.

genarius [Par. IV, 23]: Quo uno totus ille ordo subvertitur, nisi Edyllii testimonio freti etiam Julio Ausonio patri annos vindicamus nonaginta. Hunc vero numerum egredi ea de causa dissuaserim, quod maior Olympiadis pars vel solida Olympias in computatione prorsus taceri vix potuit, id quod in minore vel etiam dimidia Olympiadis parte facile ignoscitur versificatori.

Julium igitur Ausonium, qui anno 378 nonagenarius diem obiit, natum esse oportet anno 288. Iam ad filium nos convertimus. Qui in epistola I, ad patrem de suscepto filio missa, cum de sua ac de patris aetate loquitur haec profert:

13 ,— aetas — nostra eadem, nam supparis aevi
Sum tibi ego et possem fratris habere vicem.
Nec tantum nostris spatium interponitur annis,
Quanta solent alios tempora dividere.
Vidi ego natales fratrum distare tot annos,
Quot nostros: aevum nomina non onerant.'

porro v. 25: ,Annos me nescire tuos, pater optime, testor:
Totque putare tuos, quot reor esse meos.'

Quibus e versibus restricta superlatione poetica hoc verum certumque depromere licet: minus solito fuisse spatium, quo dividerentur pater et filius. Nunc reputantibus nobis ipsum filium non fuisse primam Julii Ausonii progeniem, sed sororem Aemiliam Melaniam [Par. XXIX, 4] uno consule maiorem exstitisse natu, quam fratrem Ausonium, videbitur Julius uxorem duxisse duobus fere annis ante natum Ausonium filium. Quodsi iam tenemus, apud Gallos pro coeli hominumque natura serius maturescere pubertatem, quam apud Italos aliasque gentes orbis antiqui, ideoque omnino matrimonia serius iniri — id quod testantur inscriptiones[13]) — Julii vero Ausonii nuptias ipsis studiis — medicinae arti

13) Nihil quantum scio de solita matrimonii ineundi aetate apud Gallos scriptores illorum temporum tradiderunt, et inscriptionum, e quibus certus nuptiarum annus erui possit, numerus perpauculus cum feminarum [cf. Friedlaender, Darstell. aus d. Sittengesch. Roms II, 326] tum virorum. Quippe de his equidem tria modo inveni testimonia: 1) Millin. l. l. I, 508 — ann. 20 (sed natione est Afer). 2) Gruter. 647, 5 — ann. 22. 3) id. 1050, 8 — ann. 36 (fortasse 27). Accedit 4) Paul

se dederat — amplius etiam retardari debuisse, quam agricolarum vel opificum [14]) — non equidem vereor, ne temeritatis insimuler, si Julium Ausonium ante aetatis annum duodevicesimum, itaque ante annum 306 uxorem non duxisse contendo. Ea vero lege Ausonius filius ante annum 308 natus esse non potest.

Videamus iam ex altera parte, quem annum ponamus terminum, post quem poetam in lucem editum esse negamus. Ergo praedicat Ausonius Par. IV, 9, se ‚lactantem puerum iuve-

---

lini Pellaei in eucharistici v. 176 sqq. testimonium, se annos XX. natum uxorem duxisse. Quae perpauca exempla cum sufficere nullo modo possent, examinavi cunctas apud Gruterum Gallicas incriptiones, in quibus omnino aut coniugum aetas notaretur, qua vita decesserunt, aut iuvenum eorum, qui cum parentum vel nutricis nomine eis positum esset monumentum matrimonium nondum contraxisse viderentur. Atque terminos notandi posui annos XVIIIum et XXXVum; si qua inscriptio suspecta videbatur, uncis inclusi. — Ergo coniuges obierunt:

1. Gruter. 963, 7 — a. 25 (libertus fuit) 4. 731, 3 — a. 35 (filia posuit)
2. (307, 8 — a. 26.) 5. 752, 4 — a. 35 d. 14
3. 483, 1 — a. 28. m. 5, d. 10. 6. 938, 1 — a. 18 (libertus fuit)

Juvenes obierunt caelibes:

7. 675, 12 — a. 18. m. 8. d. 10. 15. 697,5 — a. 24. m. 4. d. 10.
8. 711, 1 — a. 20. 16. (1152, 8 — a. 25).
9. 649, 4 — a. 20. m. 7. 17. 884, 7 — a. 28 m. 8. d. 6.
10. 658, 6 — a. 22. 18. 639, 6 — a. 29.
11. 713, 2 — a. 22. 19. 691, 5 — a. 30. m. 1. d. 3.
12. 708, 7 — a. 23. 20. 641, 2 — a. 30. m. 2.
13. 706, 13 — a. 24. 21. 584, 4 — a. 31. m. 5. d. 26. (miles fuit)
14. 687, 5 — a. 24. m. 2. d. 15. 22. 426, 4 — a. 34.

Habemus igitur in quinque prioribus inscriptionibus ante annum XXVum nullum maritum; porro apud caelibes priores septem anni ad XXVum usque duodecim praebent nomina, decem posteriores sex modo. — E quibus omnibus si licet calculos subducere, putaverim circa medios tertii vitae decennii annos Gallos homines plerumque duxisse uxores, ut qui ante alterum decennium exactum vel etiam paulo post conditionem quaereret, satis mature id fecisse putaretur. —

[14]) Quinquennium fere ei, qui tale munus sibi elegerant, in studiis vel forensibus vel philosophicis vel medicis ponere solebant, postquam usque ad decimum quartum vel quintum aetatis annum communi litteratis hominibus doctrina apud Grammaticos et Rhetores erant imbuti. [cf. Kaufmann l. l. pg. 15].

nemque virumque' ab Aemilio Magno Arborio avunculo artibus esse imbutum liberalibus. At vero discimus e Prof. XVI, 13 sqq. [15]), eundem Arborium Constantinopolim demigrasse, ubi Caesaris alicuius praeceptor fieret. Quod non prius factum esse posse, quam Ausonius virilem aetatem esset ingressus, manifesto apparet. Praeterea cum ‚vir' illo Par. loco ‚iuveni' sit appositus et oppositus, eum, quo tempore avunculus Galliam reliquerit, iam prope finem secundi vitae decennii fuisse necesse est.

Quaerendum igitur quo anno Constantinopolim se contulerit Arborius, atque primum quidem, quis fuerit Caesar ille discipulus. Cogitandum vero omnino de Imperatoris modo Constantini M. filiis [16]), atque cum Crispus fratrum longe maximus natu, qui Lactantii disciplinae fuit commissus [Till. IV, 271], iam ob ipsam aetatem [natus a. fere 300 paterno occubuit odio a. 326, cf. Till. IV, 353 sqq.] Arborii alumnus fuisse nequeat, de tribus duntaxat iunioribus. Quorum quis fuerit, utrum Constantinus [natus a. 316] an Constantius [natus a. 317] an Constans [natus a. 320, Caesar factus a. 333, cf. Till. IV 267. 272. 398] certo diiudicare, sane haud licet. Veri tamen videtur simillimum, fuisse Constantem, cum fratres iam anno 332 alter, Constantinus, bello adversus Getas gerendo praeesset, alter, Constantius, Treveris domicilium locaret regium [Till. IV, 394. 413. Bened. II, 5]. Quodsi iam ex aliorum principum exemplis — velut Gratiani, cui Ausonius nondum primum egresso decennium praeceptor est appositus [vide infra pg. 31], Honorii, quem Arsenius inde a primis formavit annis [cf. Till. V, 493] — ad hanc Constantis institutionem coniecturam facere licet, hunc quoque parvulum in Arborii disciplinam venisse putabimus, decessisse igitur Arborium

---

[15]) Prof. XVI, 13:

‚Byzanti inde (a Gallia) arcem, Thressaeque Propontidis urbem
Constantinopolim fama tui pepulit.
Illic dives opum, doctoque ibi Caesare honorus
Occumbis patribus Magne superstitibus.' cf. Par. IV, 10 sq.

[16]) Recte sane monuerunt ad illum locum Prof. XVI, 15. Vinetus et Souchay, plures fuisse illis temporibus Caesares: at vero Dalmatius Caesar, Dalmatii Censoris filius, quem Arborii discipulum existimat

e Gallia certo intra fines tertii etiam decennii saeculi IVi. Ante oculos est, magis etiam et ad medium fere illud decennium promoveri tempus migrationis, si non Constans, sed alius e Constantini filiis Arborii fuit discipulus.

Jam conferamus illud, quod suprà probavimus, Ausonium, quo tempore avunculus Constantinopolim se contulerit, prope finem secundi vitae decennii fuisse: tum statuamus oportet, eum post annum 311 in lucem editum esse non posse, — quem annum egredi dissuaderet praeterea prius illud de patris aetate testimonium. Itaque si totam respiciemus computationem, videbitur poeta natus esse intra annos 308 et 311; atque in hoc temporis spatio mea quoque sententia cogitandum est maxime de annis 309 et 310, quippe qui a neutra parte in dubitationem vocari possint.

Hanc rationem, quantum video, unam ad aetatem suam definiendam Ausonius nobis paratam reliquit. Nam cetera quae hic illic in scriptis eius deprehendas aetatis indicia, ansam computanti non praebent. Ita, quod Par. IX, 7 sq. testatur, iuvenem etiam tum se amisisse uxorem, novem Olympiadibus antequam Parentalia scriberet — verum enim vero quo anno scripserit Parentalia, ex eis non liquet. — Ita porro omnia fluctuant, quae de senectute queritur, cum in Edyll. III. (post consulatus honorem composito) et IV (scripto decem fere annis post Ed. III.), tum maxime in gratiarum actione de consulatu (habita a. 379 Treveris apud Gratianum imperatorem), ubi (Toll. pg. 709, Souch. § 24) semet praeter alios esse electum praedicat, ,quem tu matura iam aetate succinctum per omnes honorum gradus festinata bonitate proveheres: timere ut videreris, ne in me vita

Souchay, et frater Annibalianus Rex non ab Arborio Constantinopoli sed ab Exuperio Narbone edocti sunt [cf. Prof. XVII, 9 sqq.], et Licinianus, Licinii filius, Caesar Constantino avunculo invisus a. 326 trucidatus [Eutrop. X, 6. cf. Till. IV, 355]; Julii denique Constantii, Constantini M. fratris, filii Gallus et Julianus Caesares, nati annis 331 et 333, Caesaris titulum acceperunt annis demum 351 et 355 [Till. IV, 131, 734. 130, 799], duo fere decennia post mortem Arborii [cf. pg
Restant igitur Constantini modo filii.

deficeret, dum tibi adhuc aliquid, quod deberes praestare, superesset.' [cf. etiam Toll. pp. 711 et 736.] Hunc flosculum esse orationis, non veram decrepitae senectutis confessionem, ex lenitate verborum: ,videreris' et ,matura iam aetate succinctum' colligi licet [17]. Omnino totus locus parum definite prolatus, licet Benedictinis, Boeckingio, aliis pro certo testimonio fuit, Ausonium intra primi decennii saec. IV[i] fines natum esse. —

Restat, ut succincte recenseam eam computationem, cuius lineamenta Boecking indicavit [18]. Mitto equidem quam implicata sit et contorta tota ratiocinatio, gravissimum modo respiciens viri docti erratum, quod mors praematura, qua uxor Ausonii reapse defuncta est [Par. IX, 25.] matri poetae intruditur, quam per quadraginta quinque annos vixisse in Julii Ausonii coniugio e versu 37 Ed. II. percipimus. Quo uno adminiculo calculis subtracto cuncta corruunt. —

---

[17]) Ceterum tribus fere post consulatum lustris scitam illam et alacrem Paulino scripsit epistolam, quam legimus Ep. XXV, redolentem viri animum ne tum quidem senectute confecti.

[18]) l. l. pg. 61 nota 3: ,Ein anderes bisher unversuchtes Mittel, jenen Zeitpunkt zu bestimmen, gewährt folgende Bemerkung: wenn Ausons mütterlicher Grossvater Caecilius Argicius um das Jahr 270 nach Acqs zog, sich dort verheirathete und unter seinen 4 Kindern Aemilia Aeonia, Ausons Mutter, nicht die älteste war (wie sich aus dem Gedichte auf deren Bruder Aemilius Magnus Arborius schliessen lässt), diese aber im 28. Jahre ihres Alters starb, nachdem sie mit ihrem Gatten Julius Ausonius 4 Kinder gezeugt, von denen unser Ausonius das zweite war (denn er selbst sagt, seine jungverstorbene Schwester Aemilia Melania sei ein Jahr älter, sein Bruder Avitianus dagegen jünger als er selbst gewesen, und dass auch seine Schwester Julia Dryadia nach ihm geboren sei, geht aus dem Leichengedicht auf Julius Ausonius hervor), so kann besonders nach Vergleichung dieser Zeitumstände mit den früher angeführten (testimonium illud de senectute respicit) die Zeit der Geburt unseres Dichters nicht wohl anders, als in das erste Jahrzehnt des vierten Jahrhunderts gesetzt werden; aber wahrscheinlich ist mir, dass er mehrere Jahre vor 309 schon lebte.'

III.

Natus igitur Ausonius anno 309 vel 310 Burdegalae [Praef. II, 7. Cl. Urb. XV, 40] matre Aemilia Aeonia [Par. II. vide notam 25] patre Julio Ausonio medico [Praef. II, 3, 14. Par. I. Ed. II.] qui Cossione Vasatum ortus inde Burdegalam migraverat, ibique florebat cum nobilitate generis tum doctrinae fama. Dignitates eius ad posteriora tempora pertinent, ubi una cum filii honoribus erunt perquirenda. [Ceterum conferatur Teuffel apud Paulyum s. v. Julius Ausonius.] De primis Ausonii filii annis, quos inter parentum, avii, aviae, avunculi [cf. pg. 27], amitae, materterarum manus degit, adeo accurate omnia congessit testimonia Souchay l. l. pg. XIII, ut nihil possem addere, abstineo igitur et ad institutionem statim me converto. Ergo iusto solitoque tempore [19]) — certius anni indicium non habemus — videtur Grammaticis Burdegalensibus traditus esse in disciplinam, quorum quidem Macrinum [Prof. X, 16], Romulum, Corinthium, Menestheum (Prof. VIII, 10] praeceptores suos primos appellat. Nec vero diu Burdegalae mansit: puerulus enim etiam tum [cf. pg. 27] Aemilio Magno Arborio avunculo Tolosam [Clar. Urb. XII. 1.] in institutionem est commissus. Atque hic mihi videtur esse locus, quo viri huius memoriae patrociner, rhetoris inter paucos tum docti atque nobilis quique Ausonio fuerit non praeceptoris modo sed patris quoque vice. Qua in re primum erit, ut eum suis reddam temporibus, quippe, quem Teuffel (pg. 939 [ed. II.], apud Paulyum s. v. Arborius) comitem fuisse a. 379, praefectum urbis a. 380 suspicatur [20]), eundem Benedictini

---

[19]) Quam tenera aetate pueruli plerumque in Grammaticorum venerint scholas, discimus ex Ausonii protreptico ad nepotem (Ed. IV.) v. 67 sqq.:

,Multas lactantibus annis
Ipse alui gremioque fovens et murmura solvens
Eripui tenerum blandis nutricibus aevum.'

[20]) Magnam habet speciem, quod Till. IV, 225 coniecit, fuisse hunc Arborium [quem praeter cod. Theodos. I. 32, 4 VI, 35, 5 XIV, 3, 16. etiam Sulpicius Severus commemorat dial. II. (III.) 10, 6 vita St. Martini c. 19 (Halmii)] filium Juliae Dryadiae sororis Ausonii [Par. XVI.].

(II, 97 sqq.) a. fere 270 natum esse, obiisse circiter a. 335 asseverant. Atque rectissime mea quidem sententia mortis annum augurati sunt monachi : Nam Imperatorem Constantinum etiam vixisse tum, ex eo licet colligi, quod ‚docto Caesare honorum' occubuisse avunculum dicit Ausonius [Prof. XVI, 15, vide notam 15], cum post Constantinum mortuum (a. 337) docto Principe vel Augusto fuisset honorus, discipulo ad imperium una cum fratribus evecto. Simul trans medium decennium IV. ideo non videtur descendendum, quia Arborius postremis demum decennii III. annis Constantinopolim vocatus [cf. pg. 20] non solum, cum obiret, in institutione Caesaris erat versatus, sed etiam rhetor [Par. III, 16] magnas sibi paraverat divitias [Prof. XVI, 15], maiora opinor quam unius quinquennii negotia.

Quaerendum vero, qua fere aetate occubuerit. Atque exstat sane testiomonium in versibus illis conclamatissimis carminis Par. IV, 23—28 quos infra inter coniectanea critica aliis e partibus examinaturus, hic dedi Tollianam secutus scripturam. Alloquitur in his poeta Caecilium Arborium rhetoris patrem:

‚Tu novies denos vitam cum duxeris annos,
Expertus Fortis tela cavenda deae,
Amissum flesti post trina decennia natum:
Saucius atque tuo lumine cassus eras.
Dicebas sed te solatia longa fovere,
Quod mea praecipuus fata maneret honos.'

Opponit igitur poeta Arborii patris longaevam senectutem breviori, quod filius assecutus sit, vitae spatio [21]). Iam cum e v. 27. 28 facile percipiatur, fuisse, quem pater amiserat, filium unicum (cur enim solatium quaesivisset ex nepotulo, quod e filio habere potuisset?), porro cum Ausonius avunculos morte surreptos praeter unum Arborium rhetorem non commemoret in parentalibus, hunc vero ipsum oppetiisse vivis parentibus plane asserat in carmine Prof. XVI, v. 16 [vide notam 15], —

[21]) Non eget refutatione Floridi inepta interpretatio: ‚postquam vixisti XC. annos, plorasti filium', quam ne per grammaticam quidem rem, ut prorsus taceam de temporum ratione, stare posse, est ante oculos.

dubitari nullo modo potest, quin hoc quoque parentalium loco idem ille rhetor Arborius significetur.

Nihilo tamen secius, qui adhuc de Arborio exposuerunt, fratrem potius huiusce intellexisse videntur [22]). Nec causa latet: Quippe triginta annorum, qui mortuo illi filio tribuuntur, tam exiguus numerus nequit omnino ad rhetorem Arborium adaptari. Omisso enim quod Ausonius in neutro de avunculo carmine [Par. III. Prof. XVI.] querelam instituit de praematura morte, qua solita alioqui [cf. Par. XIV, 3. XV, 4, 9. XVII. XIX. XX. Prof. III. al.] in tanto viro non debuisset supersedere, certi quoque calculi adversantur: Quodsi Arborius a. fere 335 tricenarius obiisset, tum vix uno Ausonium superasset lustro. Ea vero lege — ut unum afferam de multis — qui potuit ille Ausonium primam etiam agentem pueritiam in domum suam scholamque assumere maritus iam tum [cf. pg. 27] doctorque celeberrimus?

Apparet utique Arborium multo plus triginta annos esse assecutum. Obstant vero simul, quae supra attuli indicia gravissima, quominus de alio cogitemus fratre. Restat ergo, qua nodus expediatur, una duntaxat sententia, corruptum esse numerum: ‚trina'. Et cum duae modo per temporum et metri rationes ferri possint immutationes: ‚quina' et ‚sena', minor numerus maiorem prae se fert speciem veritatis cum aliis, quas infra [nota 26] exponam, de causis, tum ob ipsum ductum litterarum. Testatur enim Axt (l. l. pg. 5) — atque egomet vidi — sexcenties deprehendi in Vossiano codice litteram ‚c' pro ‚qu' scriptam. Quae mutatio non Vossiani, sed archetypi librario debetur, quippe quia nova etiam vitia ex illo orta inveniuntur in codice. Quodsi praebuit archetypus: ‚postcina', facile qui Vossianum inde transscripsit iterata modo littera ‚t' etiam ‚posttrina' potuit efficere [23]).

---

[22]) Ita Benedictini, neglecto praeterea loci Prof. XVI, 16 testimonio, perperam censuerunt, Arborium patrem iam anno fere 320 (II, 441) diem vidisse supremum filio rhetore superstite [cf. II, 58: Il laissa un fils et trois filles].

[23]) Hanc nostram emendationem et alteram huiusce commentationis una cum eis, quas inter coniectanea secundo loco et quarto proferemus, nudas ac sine commentario Ritschelius v. cl. evulgavit in Actis soc.

Quam si recipiemus scripturam, natus esse videbitur Arborius, quem a. fere 335 obiisse vidimus, circiter a. 285, paucis igitur annis ante Julium Ausonium sororis maritum, quocum artissima coniunctus erat amicitia. [Par. III, 7.] Atque ortus est patre Caecilio Argicio Arborio Aeduo, qui temporibus tyrannicis Victorino vel Tetrico in Gallia regnante cum avo patreque patria pulsus[24]) Aquis Tarbellicis exul Aemiliam Mauram duxerat in matrimonium. [Par. IV.] Eam vero matris urbem cum omnes Souchaeo duce filio quoque Arborio pro natali solo attribuant, equidem, cum ab Ausonio in professorum numero sit commemoratus, Burdegalae cunas eius fuisse putaverim. Nam his carminibus celebrasse se eos, qui vel peregrini Burdegalae vel qui Burdegalenses peregre docuissent, poeta asseverat in praef. Epit. Her. (Toll. pg. 189) [uno, quem ipse indicat, excepto Staphylio Auscio c. XX.] nec vero usquam tradit avunculum Burdegalae docuisse, sed plane rhetorem Tolosanum appellat, ut Exuperium (XVII.) et Sedatum (XIX.) Accedit quod in versibus Prof. XVI, 7 sqq.: ‚Stemma tibi patris Aeduici: Tarbellica Maurae
Matris origo fuit: ambo genus procerum.'
mea quidem sententia, si Arborius quoque ipse Tarbellicis Aquis natus esset, eam originem Ausonius non matri eius soli attribuisset. Omnino quod patria Arborii non diserte significatur,

---

phil. Lips. tom. V. pg. 319. Quarum iam, ut tunc promissum, rationes reddimus.

[24]) Recte iam Benedictini II, 58 verba: ‚avus et genitor' (Par. IV, 8) de avo patreque Caecilii Arborii intellexerunt. Quodsi quae Floridus sibi finxit: ‚meus avus et eius genitor' voluisset poeta, scripsisset, puto, quod per metrum aeque licebat: ‚avus et proavus' [ut Ed. III, 2 ‚quod proavus quod avus']. — Ceterum ipsam fugam, quam parum definite indicatam ab Ausonio Par. IV, 8 sq. (‚avus et genitor Proscripti regnum cum Victorinus haberet Victor et in Tetricos recidit imperium') Benedictini II, 58 ad annum 264 referunt, Boecking ad a. 270 [vide notam 18], (Crusius aliquid de Christianorum nescio qua persecutione fabulatur), equidem a. 269 suspicor accidisse, quo Tetricus Augustodunum Aeduorum caput contra se rebellans cepit et in cives seditiosos gladio, proscriptione, confiscatione saeviebat. [Eumen. pro restaur. schol. 4. grat. actio 4. Till. III, 1023.] —

cogitandum est de una Burdegala. Putabimus igitur, iam ante filium natum migrasse Aquis Tarbellicis Arborii parentes et Burdegalae consedisse, ubi quo tempore Ausonius natus est certo habitabant, ut e carm. IV, 21 sqq. V, 9 sq. VI, 11. XXV, 9 sq. apparet [25]).

Natus igitur Burdegalae, si recte conieci, ibidem studiis se dedit liberalibus, in quibus ad medium fere vitae decennium tertium domi usque eum esse versatum, ex eo intellegitur, quod Ausonium sororis filium infantem ‚lactantemque' [Par. III, 9] fovit et formavit [26]), quem primam aetatem degisse in Arboriana maxime domo e Par. V, 9 sq. percipimus:

‚Haec (avia) me praereptum cunis et ab ubere matris
Blanda sub austeris imbuit imperiis.'

Iuvenis deinde Tolosae nactus cathedram laudibusque florens et discipulorum concursu uxorem duxit [Prof. XVI, 10], liberos vero eius nusquam neque Ausonius neque proximorum temporum historia commemorat, quin etiam orbum eum mansisse, ex versibus Par. III, 9 sq.:

‚Tu, postquam primis placui tibi traditus annis,
Dixisti, nato me satis esse tibi.'

coniciemus; quippe vox mariti est de propriis liberis suscipiendis desperantis. Inde colligemus praeterea, Ausonium in avunculi disciplinam esse commissum, cum ille iam aliquot annos vixisset in coniugio, itaque, ni fallor, circa finem alterius decennii saeculi IV.

---

[25]) Quae si recte se habent, etiam Ausonii mater, soror Arborii non Aquis Tarbellicis sed Burdegalae nata esse videbitur. Minorem enim natu fuisse eam fratre ideo putaverim, quia ille etiam coniugem eius, Julium Ausonium aetate superabat [cf. pg. 26]. Accedunt praeterea hic quoque plana de matre eius testimonia: Par. II, 2 sq.: ‚Tu genetrix Aeonia sanguine mixto Tarbellae matris patris et Aeduici' et Praef. II, 5 sq.: ‚gens Aedua matri de patre, Tarbellis sed genetrix (matris videlicet) ab Aquis.' —

[26]) En habes alteram, cur quina potius quam sena decennia supra Arborio tribuerim, causam: qui si sexagenarius decessisset a. fere 335, eo quo Ausonius lucem aspexit tempore quinque iam et triginta habuisset annos. Ea vero aetate doctoris munus sine dubio iam diu susceperat [cf. Prof. XVI, 9]; quod cum non Burdegalae coleret, sed Tolosae, non

Ceterum Arborius etiam in Aquitania et Hiberia et Novempopulonia rhetor oratorque passim egisse traditur (Par. III, 7 sqq.). Utrum vero haec fecerit ante munus Tolosanum acceptum an dum Tolosae sedem habet an postea, temerarium duco decernere; omnino hos labores tamquam levioris momenti ne attigit quidem poeta in altero de avunculo carmine Prof. XVI. Quo deinde tempore Constantinopolim sit accitus — fortasse a Constantini fratribus Imperatori commendatus, quos Tolosae ,sub exilii specie sepositos' noverat (Prof. XVI, 10) — ibique morte obierit, supra iam demonstratum est [cf. pg. 20.24]. Corpus eius mortuum ab Imperatore Burdegalam remissum parentibus [Prof. XVI, 17). —

Revertimur ad ipsum Ausonium. Qui quo tempore avunculus Galliam reliquit, quamvis ad virilem iam pervenisset aetatem, nondum tamen — id quod plerisque visum est — absolverat studia. Quin haec iterum Burdegalae ei culta esse per aliquot annos intellegitur e carminis Prof. III. initio:

,Rhetora Luciolum condiscipulum atque magistrum
Collegamque dehinc naenia moesta refer.'

Is enim Luciolus Burdegalae modo docuit. Obstat vero breve, quod sortitus est, aevum [Prof. III, 5], quominus eum iam in primo Ausonii tirocinio Burdegalensi — ut Souchaeo placuit — munus docendi suscepisse et habuisse etiam tum putemus, cum ipse Ausonius cathedram obtinuit. Praeterea condiscipulus de aequaevo omnino dictum esse crediderim (confer etiam, quae infra de Acilio Glabrione afferam pg. 30). Denique hac demum aetate in forensi studio versatus esse potest noster sub Tiberio Victore Minervio oratore [Prof. I, 9 sqq.].

In patria igitur studiis grammaticis, rhetoricis, oratoriis [Praef.

---

potuisset Burdegalae ornare Ausonii primordia. Tertium vero est, quod cum de vitae spatio solito maiore, quod mater Arborii assecuta esse possit, nihil praedicet Ausonius (Par. V.), mater vero filio fuerit superstes (Prof. XVI, 16. cf. notam 15), hunc mediocre aevum esse egressum haud est verisimile. — Quas rationes, quamvis per se quaeque spectata levior videri possit, tamen coniunctas putaverim unius gravioris testimonii loco habendas.

II, 15] ad finem perductis, Ausonius Grammaticam profiteri coepit et ipse. Quod munus qua fere aetate susceperit, Scaliger, Belet, Souchay, Boecking, alii permulti facillime depromere sibi visi sunt e versibus Praef. II, 23 sqq. Quem locum ut res penitus dignosci possit, totum liceat asscribere:

,Nos ad Grammaticen studium convertimus et mox
Rhetorices etiam quod satis attigimus.
Nec fora non celebrata mihi: sed cura docendi
Cultior: et nomen Grammatici merui:
Non tam grande quidem, quo gloria nostra subiret
Aemilium aut Scaurum, Berytiumque Probum:
Sed quo nostrates, Aquitanica nomina, multos
Collatus, non et subditus, adspicerem.
Exactisque dehinc per trina decennia fastis
Asserui doctor municipalem operam.
Aurea et Augusti palatia iussus adire
Augustam sobolem Grammaticus docui.'

Ergo docent viri docti, apparere e v. 23. 24, Ausonium triginta annos natum munus docendi suscepisse. Quid vero primum, quod iam in prioribus versibus 17 sqq. curam suam docendi laudat Ausonius seque satis magnum Grammatici nomen praedicat docendo meruisse — quomodo haec cum versuum 23. 24 testimonio conveniunt, se „dehinc" demum asseruisse cathedram? Bene conveniunt — Kaufmann (l. l. pg. 13) intercedit — nam priora illa ad id tempus pertinent, per quod Ausonius privatim docuit, iam publicam obtinuit docendi provinciam tricenarius. Teneamus modo illud de privata aliqua Ausonii doctrina. Iam vero videant viri doctissimi, quomodo e verbis: ,Exactis dehinc per trina decennia fastis' indicium eliciant quamvis levissimum, quod nobis suadeat, ab natali anno Ausonii calculos esse subducendos. Quin immo vocabulum ,dehinc' manifesto spectat ad ea, quae proxima praecedunt, ad id igitur tempus, per quod Ausonius Grammatica et Rhetorica edoctus cum ad opus forense tum ad docendi cultum incubuit. Quae cum ita sint, putandum esset ex loci natura, misellum nostrum per triginta annos privatim docuisse frustraque expectasse, donec a civibus suis cathedra sibi

deferretur publica. Quas nugas cum iam unum illud de Luciolo testimonium [cf. pg. 28] satis refelleret, prorsus explodit carmen Prof. XXIV, ex quo percipimus, Ausonium Acilio Glabrioni condiscipulo suo, qui mortem praematuram obiit, adeo in munere publico antevertisse, ut ille Grammaticus ei sufficeretur, cum ipse iam ab ea provincia eveheretur ad Rhetoris cathedram (Prof. XXIV, 1. 5. 11).

Hac igitur via cum res expediri non posset, prorsus aliam ingressus est Buse (l. l. pg. 66), sed vitans Charybdim in Scyllam incidit. Quippe municipalem operam de magistratu quopiam, fortasse de famoso Ausonii consulatu Burdegalensi [27]) intellegendam esse censet, quamquam poeta, quasi cauturus talem interpretationem, addito vocabulo: ‚doctor' iam satis superque indicavit, de alio quam docendi munere publico non esse cogitandum.

Videmus utique, simplici interpretatione, quocunque nos vertimus, nihil profici. Itaque cum etiam alia ex parte suspicionem moveat sententia — (mirum videlicet, quod Ausonius vocationem suam in aulam Imperatoris, novae vitae exordium et amplissimarum dignitatum fundamentum, praetereundo fere affert atque inani coniunctione ‚et' municipali adnectit operae, tamquam ex illa profluxisset) — hoc quoque loco ad coniecturam confugiamus. Atque modica sane litterarum mutatione optime sic evadit sententia:

‚Exactisque dehinc per trina decennia fastis
Deserui doctor municipalem operam:
Aurea et Augusti palatia iussus adire
Augustam sobolem Grammaticus docui.'

Qua emendatione levissima omnes removentur offensiones: Primum — id quod gravissimum — nihil iam obstat, quin trina illa decennia ad totum tempus quod Burdegalae docendo

[27]) Vide, quae de hoc consulatu protulerunt Ed. Corsini totius fabulae pater et cultor (de Burdigalensi Ausonii consulatu epist. Pisae 1764) et adversarius eius doctissimus Puettmann (de epocha Ausoniana etc. Lipsiae 1776) [cf. etiam Boecking l. l. pg. 65 n. 5].

degit Ausonius, referamus[28]), atque abiecta quidem omni cunctatione; nam sententiam: ,post triginta annos munus deposui' nemo aliter supplebit atque: ,triginta annis postquam suscepi'[29]).

Quae si bene se habent, obtinuit Ausonius cathedram triginta fere annis antequam ab Imperatore Valentiniano ad Gratianum filium formandum electus est. Quod cum intra annos 364 et 368 factum esse oporteat — quippe a. 364 Valentinianus rerum potitus est et a. 368 praeceptorem iam videmus comitem disciPuli in expeditione Alemannica (cf. Ed. X, 421. 450. XI. praef. Ep. IV, 1. 81. Boecking l. l. pg. 63) — videtur Ausonius medio decennio quarto saeculi quarti partes docendi sibi vindicasse, quinque fere et viginti annos natus.

Utrum re vera, ut Kaufmann voluit, aliquantulum temporis privatim docuerit an statim publice, difficile est diiudicatu. Certe ipse Ausonius nusquam (neque in Prof. ubi potuit, quin fere debuit) privatam publicamque disciplinam discernit ne vocula quidem. Probationem tamen aliquam opus fuisse professoribus ex Prof. X, 24. 25 (ubi de Phoebicio: ,Burdigalae cathedram nati opera obtinuit') videtur eruendum. Itaque si mea de hac re opinio alicuius momenti videtur esse: valuit iam tum Burdegalae ea, quam postea Julianus omnibus imperii urbibus praecepit (a. 362. Cod. Theod. l. XIII, 3, 5.) consuetudo, ut quicunque ibi docere habebat in animo, is curiam urbis adiret, quae doctrina eius ac moribus examinatis de admissione consuluit. Admissi inter publicos numerabantur doctores. Eo sane pacto potuit accidere, ut etiam minora ingenia cognatorum auctoritate ad cathedras eveherentur, et licet curiae — ut opinor — probata, tamen a collegis tamquam munere indigna despicerentur. [Prof. IX, 1.] Quae si ita fuerunt, nihil sane obstat, quominus Ausonium, nobilitate do-

---

28) Hoc iam Benedictini II, 283 Ampère l. l. pg. 717 alii voluerunt, sed stante scriptura tradita res ita intellegi omnino non debuit.

29) De cetero lepidissime nunc sibi opponuntur: ex altera parte cathedra publica, contemtim fere municipalis vocata, ex altera: ,Augustae sobolis in aureis palatiis disciplina.' — Vocabulum vero deserendi eadem fere ratione usurpatum esse videtur ab Ausonio, qua nos vernacula lingua dicimus: „untreu werden" nullo opprobrio admixto.

mus et primorum civitatis gratia florentem studiis ad finem perductis statim cathedram obtinuisse publicam putemus, praesertim cum etiam inter collegas eius adulescentulos videamus. [Prof. XI, 4. (cf. Par. XVII.) XII, 1. Alethius Minervius ,pubere in aevo' iam ,clara (professorum) cohortis vexilla rexit' VI, 28. 38.] Ceterum de scholis Gallicis cf. Kaufmann l. l. pg. 13 sqq. Ampère l. l. pg. 717 sqq. —

Atque haec hactenus. Quae de ceteris temporibus Ausonii, de carminum aetatibus ac recensionibus et si qua sunt similia proferri possunt, ad alias differens quaestiones, spero simul et opto, ut meo conatu excitatum meliorem tirone vindicem ac patronum inveniat Ausonius.

Non absque re fore putavi, ut tribus his commentationibus coniecturas aliquot quarto loco adderem: quippe inter ipsas illas quaestiones natae sunt et sollemne velitibus hastatos et principes et triarios comitari. Praeterea haec forsan vel illa ostendet, quantum etiamnunc in Ausonii scriptis emendandis effici possit sola ratione, et alios in desertam hanc vocabit provinciam, ut fructum inde percipiant studia Ausoniana.

Ac primum quidem parentalium locis quibusdam medicinam afferre conabor. Est igitur versus criticis a Vineto usque vexatus in carmine III. Poeta enim quam gloriam avunculus Arborius apud Gallos, Hispanos, dein Constantinopoli sit assecutus his versibus praedicat:

,Te sibi Palladiae antetulit toga docta Tolosae:
Te Narbonensis Gallia praeposuit,
Ornasti cuius Latio sermone tribunal:
Quae fora Hiberorum quaeque Novempopulis.
Hinc tenus Europam fama crescente, perito
Constantinopolis rhetore te viguit.'

Ita ex Vossiano codice cunctae praebent editiones. At verba ,tenus Europam' (v. 10) primum neque per locationem vocabuli ,tenus' stare possunt — nam postponitur utique —, neque per rectionem — nam ablativum postulat vel genitivum (cf. Ruddim. II, 323. Krueger § 380, 4). Licet vero haec quolibet pacto concedamus, sententia evadit ineptissima: ,tenus Europam,' si omnino dici potest, est ,usque ad Europam' (inaudita prorsus ea notio quam Floridus et Souchay vocabulo imputant: ,ad extremam usque'). Qui vero potuit Arborii fama usque ad Europam crescere, si ipse nunquam ab Europa discessit? Potuit, Tollius respondit, nam Europa hoc loco est Europa minor, scil. Thracia, in qua Constantini urbs. At misso quod ea notio, perquam sane devia, apud Ausonium nusquam invenitur, quid esset: ,dum fama tua usque ad Constantinopolim crescit, tu Constantinopoli doces?' Longe aliter Graevius sententiam in hunc modum correxit: ,Hactenus Europam' (scil. ,ornasti,' quod e versu 8 esset petendum). ,Fama crescente' sqq., quasi vero Constantinopolis non esset in Europa. Suo igitur iure, qui nuper hunc locum tractavit, Meurer (l. l. pg. 39) vitium inesse vocabulo ,tenus' ratus sententia metroque optime servatis ,super' restituendum commendavit. Quod libenter acciperem, modo traditis in Vossiano litteris magis esset accommodatum: adest vero alia praepositio, non sensu modo et metro conveniens, sed scripturae quoque codicis proxima:

,Hinc, trans Europam fama crescente, perito' sqq.

Neque vero videtur nobis acquiescendum in hac una loci emendatione: alteram enim eiusdem versus maculam indagavit Boltius, [Henrici Bolt silva critica etc. Harlemi 1766 pg. 39] sagaciter nisi quod erravit in remedio. Vocat in suspicionem vocabulum ,perito', quod molestum censet, multo elegantius dici arbitratus: ,te rhetore viguit,' quam ,te perito rhetore' — atque hactenus ne ego quidem dissentio [cf. Prof. I, 3 ,Illustres quondam quo praeceptore fuerunt Constantinopolis, Roma, dehinc patria.' Par. XIV, 9 ,Praeside te' XV, 7 ,curia Burdegalae te primore vigens']. Quod vero legendum proponit ,per omnem', quae verba cum voce ,Europam' iungerentur, hoc equidem in me non receperim, quia iam verba ,hinc tenus' aut sine omni medicina

essent linquenda aut satis violenter corrigenda (‚hinc celebri' coniecit Bolt). Flectamus potius leniter vocabuli ‚perito' terminationem ad vocem ‚Constantinopolis,' ut haec totius sententiae efficiatur forma:

‚Hinc, trans Europam fama crescente, perita
Constantinopolis rhetore te viguit.'

Ita augetur etiam gloria Arborii, quo tam docta urbs florebat rhetore. Usurpat enim Ausonius vocabulum ‚periti' prorsus eadem vi atque ‚docti' [e. g. ep. XVI, 92: ‚Suescat peritis fabulis'], et solemne urbem ponere pro incolis [velut Prof. XIII, 7: ‚Urbe satus Sicula nostram peregrinus adisti, Excultam studiis quam prope reddideras']. —

Locus quem cum nimio corruptelarum onere laboraret vix unus eorum, qui omnino Ausonianis emendandis operam impenderunt, coniectura non donavit est in carmine Par. IV, 25 sqq. Praebet enim Vossianus haec:

‚Tu nobies denos vitam cum duxeris annos
Expertus fortis tela cavenda dae
Amissum fletu post trina decennia natum
Saucius ocletuo lumine cassus eras.'

In versu 23 ‚nobies' more librarii esse pro ‚novies' iam Lugdunenses editores viderunt, porro in versu 25 vir doctissimus Josephus Scaliger ‚flesti' pro ‚fletu' in textum recepit, pro ‚trina' ipse supra [pg. 25] ‚quina' commendavi. Maxima vero exstat in versus 26 voce ‚ocletuo' criticorum crux. Quorum coniecturae cum a Boltio [l. l. pg. 41] dein ab Axtio [l. l. pg. 23 sq.] satis pleraeque videantur tractatae esse et refutatae, sufficiat hoc loco congessisse saltem infra ex ordine cunctas [30]), spectare vero

[30]) Lugdunenses (ed. Tornaesiana 1558): ‚exstincto'. — Scaliger: ‚ocle tuo; os, laevo'. — Lipsius: ‚ac laevo'. — Barthius: ‚ac vivo, ac dextro.' — Tollius: ‚atque tuo.' — Nic. Heinsius, Bolt, Axt: ‚hocque tuo'. — Baehrens: ‚ac veluti.' — Addenda Benedictorum (II, 58) permira interpretatio: Pour comble de malheur il (Arborius) perdit un oeil dans sa vieillesse. Eodem spectare videtur Salmasii nota, quam in margine exemplaris sui (nunc Guelferbyti: cod. Gud. 348) ascripsit: ‚ac levo intelligo de vero lumine.' —

in disputatione duas modo, quarum alteram Axt ipse amplexus est, alteram nuper Baehrens [Jenaische Litteraturzeitung vol. I. 344] proposuit.

Axt igitur Nicolaum Heinsium Boltiumque secutus ,hocque tuo' profectum esse putat ab Ausonio, librarium ergo primum omisisse litteram ,h', quae sexcenties in Vossiano perperam omittitur vel additur, tum pro syllaba ,que', cum male auribus dictantis vocem exciperet, dedisse ,le'. Equidem sane cum omnino librarium de dictando scripsisse, exemplis non probetur, vix mihi persuaserim, eum, etiamsi hac utebatur conditione, vocum ,que' et ,le' tam discrepantes sonos potuisse confundere. Sed missum facio hoc, verba modo et sententiam spectaturus: Ac primum recte monuit Baehrens, Hauptii usus testimonio [Hermes V, pg. 38 sqq.] ,hicque' et similia poetis veterioribus praeter Avienum fere et Sidonium inaudita fuisse. Alterum vero est, quod hac reliquisque fere omnibus coniecturis corrumpitur vera verborum ,lumine cassus' indoles — ea videlicet, ut ,mortuus' significetur: qualem habes in ipsius Ausonii Epigr. 144, 3, neque aliter 139, 5 (nisi quod eo loco est: ,luce cassus'), porro innumerabilibus fere veteriorum poetarum locis (e. g. apud Verg. Aen. II, 85. XI, 104; apud Statium Theb. II, 15). Neque vero usquam — quippe lumen commune hominibus — hanc sententiam ullo additamento, velut ,tuo' vel ,hoc' vel simili adauctam inveni. Quae bene perspexisse etiam Baehrensium ex eius coniectura: ,ac veluti lumine cassus eras' apparet. Nec tamen is est Ausonius, qui sententiam poetica superlatione bene ornatam rursus voce ,veluti' imminuat et pedestri adaequet sermoni, praesertim ubi de vero sensu etiam omisso tali vocabulo dubitare nemo potest. Qua imminutione, si omnino fuit adhibenda, neque vox ,saucius' carere debuit. Adde quod ,veluti' ex Vossianae scripturae vestigiis nullo modo nisi vi elicias.

Videntur ergo, cum per se stent verba: ,lumine cassus' neque supplemento indigeant, ea quae in monstrosa forma: ,ocletuo' latent accommodanda potius esse ad priorem versus partem. Qua ratiocinatione inductus recepta Heinsii correctione ,hoc' ita restituendum esse puto versum:

,Saucius h o c l e t o lumine cassus eras.'

A scriptura nihil mutationi obstat: adeo enim in Vossiano litterae longobardicae ,u' et ,t' inter se similes, ut suspicari liceat, litteram ,t' ex compendio ,et' emanatam et in ,u' postea esse corruptam. Imputat vero Ausonius vocabulo ,leti' hoc loco eandem notionem, atque synonymae voci ,mortis' in Epigr. II, 8 („Todesfall"). Qualem notionis inflexionem etiam in aliis vocabulis haud raro admisit poeta (e. g. ,copulam' dicit pro ,consociatione' Her. Ep. VII, 1. ,originem senatus' pro ,stirpe senatoria' Par. IX, 5). De sententia: saucius alicuius morte cf. Par. XVI, 5 de morte Latini Euronii: ,Sensit acerbum saucia proh! casum curia Burdegalae' [vide etiam contrarii oxymori exemplum Her. Epit. VIII, 4. ubi Nestor: ,nati vulnere vivo pater']. —

Restat, de quo succinctius agam, versus 24. Quem cum a Lugdunensibus ita editum in se recepisset Scaliger:

,Expertus fortis tela cavenda deae' —

Tollius e Graevii coniectura Fortem deam, maiuscula littera scriptam, pro dea forti reposuit. Quam scripturam Axt suo iure aspernatus (quia Fors nusquam ab Ausonio inter numina recensetur cf. Technopaegnion de deis), ipse ,sortis tuae' profectum esse a poeta coniecit, Vossiani laudans scripturam ,duae', unde suum depromserit. Vereor tamen, ne hoc loco oculi deceperint virum diligentissimum, quando equidem ,dae' plane scriptum legi in codice, ut ,e' litteram ante ,ae' periise credas (ita Par. XVIII. tit: ,me', Ludus VII. sap. Thales 15. ,mae' pro ,meae'). Quantum vero ad ipsam sententiam, valde dubito, an eodem iure, quo ,sors' nude dicta, etiam ,tua sors' per prosopopoeam tela accipere possit (si quidem nihil est ,sors tua,' nisi: ,id quod tu tibi de fato sortitus es') licet vero habeat tela, tum non sunt cavenda, quippe quae caveri non possint.

Mihi, ut quid sentiam, libere profitear, nihil videtur esse recedendum a Scaligeri scriptura, quam etiam Souchay et Bipontini retinuerunt: ,fortis' recte appellatur Fortuna omnipotens et quam deam omnino significet poeta, legenti suppeditat versus 13 eiusdem carminis, huic simillimus: ,Grassantis dudum Fortunae tela paventem'. Itaque mea sententia etiam Baehrensii coniectura:

,furvae tela pavenda deae,' quamvis scite sit prolata, carere possumus. —

Celebratur in carmine VII. Attusius Lucanus Talisius Ausonii socer. Fuit ille

5. ,Pulcher honore oris, tranquillo pectore, comis,
Facundo civis maior ab ingenio.
Venatu et ruris cultu victusque nitore
Omne aevum peragens, publica despiciens.'

In quibus multum mihi movit suspicionis versus 6. Quo enim spectet comparativi forma: ,maior' et quid facundiae sit cum civitate, denique cur ille potissimum civis titulo honoretur, qui publica despexit neque civem se gessit — haec omnia lubenter me non perspicere profiteor. Quibus de causis corruptelam irrepsisse, sic vero scripsisse contenderim poetam:

,Facundo *quovis* maior ab ingenio.'

Litterarum immutatio lenissima [vide quae supra pg. 25 de ,c' et ,qu' litteris in Vossiano commutatis notavimus], neve in nimia fere laudatione offendas, quam hoc loco eo securius sibi indulsit poeta, quod de indole viri postea non exculta nihil neque probari neque refelli potest. Ceterum suadent Par. I, 12: ,facundo non rudis ingenio' et Clar. Urb. V, 2. 3. ,facunda virorum ingenia', ut hoc quoque loco vocabulum ,facundo' ad vocem ,ingenio' referamus. Quamquam nullo alio loco Ausonius praepositionem ,ab' (eo videlicet sensu atque ,quantum ad') substantivo iungit, ubi adiectivum additur. Eum a duobus ablativis collidentibus non abhorruisse, testatur epigr. LIV, 3: ,Solito maiore cachinno concussus.' —

Plangit poeta in Par. carmine XXIII. Paulinum et Dryadiam, liberos Megentirae, sororis filiae, et Paulini, qui praefecturae honore functus reliquum vitae Tarracone Hispaniae degerat, ubi correctoris munus ei erat oblatum [cf. carmen XXIV.]. Atque alloquitur quidem primum iuvenem, dein puellam spectat, quam patre etiam fratreque vivis thalami de sede raptam deflet:

13. ,Illa manus inter genetricis et oscula patris
Occidit, Hispana tum regione procul.

Quam tener et primo, nove flos, decerperis aevo,
Nondum purpureas cinctus ephebe genas!'

E quibus versibus variae statim oriuntur offensiones: Primum enim quo modo haec sibi sano sensu conveniunt: Dryadiam mortem obiisse inter manus genetricis et oscula patris procul ab Hispania, quando pater publici muneris officium in ipsa obtinebat Hispania, difficillimum vero illo tempore et litterarum et hominum commercium obstat, quominus parentes aetate iam gravatos procul arcessitos esse a moribunda filia putemus? Quod vero Vinetus: ‚procul Hispana regione' interpretatur: ‚procul a patria in regione Hispana', hoc neque per verba (nam ‚procul' c. abl. semper eodem sensu usurpatur atque ‚procul ab' cf. Ed. III, 29), neque per sensum admitti potest: quid enim esset: ‚*tum* in Hispania,' si cum parentibus totam fere vitam ibi transegit Dryadia? et quae dici potest filiae patria, nisi ubi parentes habitant? Accedunt aliae offensiones in proximis versibus: qui enim fieri potuit, ut post verba: ‚illa — occidit Hispana tum regione procul' statim ad iuvenem desiliret poeta, tamquam proxime de eo locutus esset? Porro cur filiae mortem, quamquam nihil habet singulare et insolitum, pluribus describit versibus, fratris quem toto carmine alloquitur, tacet? Quae omnia removentur, modo lenissimam admittimus unius litterulae mutationem:

‚Illa manus inter genetricis et oscula patris
Occidit, Hispana *tu* regione procul.'

Iam concisa fit partium sententiae oppositio, appositeque adiungas verba: ‚quam tener' sqq. putesque iuvenem, cum aut studiis se daret [Gruter. l. l. 770, 9], aut ad mercaturam incumberet [Par. VII, 1 sqq.], aut stipendia faceret procul a patria oppetiisse. —

Est in eodem carmine paulo infra alter etiam locus criticorum studiis carens adhuc egensque simul:

17. ‚Quattuor ediderat nunc facta puerpera partus:
Funera sed tumulis iam geminata dedit.
Sit satis hoc, Pauline pater, divisio facta est,
20. Debetur matri cetera progenies.'

Maxime offendor versus 17 verbis: ‚nunc facta puerpera,' quae quid sibi velint, neque post Floridi viri boni interpretationem: ‚Iam enixa protulerat mater quattuor natos' equidem perspicio. Neque enim ‚nunc' Paulini coniux puerpera facta est, sed ante aliquot lustra, et quod ad rem grammaticam, prorsus mihi latet, quomodo dicere liceat: ‚facta puerpera' nisi aliud substantivum additur, velut: ‚uxor facta puerpera': verum enimvero aut subiectum, quod dicitur, deest omnino sententiae aut si ‚puerpera' subiecti loco habetur, vox ‚facta' intellegi nequit. Quibus perpensis varias ingressus emendandi vias nihil inveni, quo locum manifesto corruptum restitui maiore contenderem fiducia, quam hac coniectura:

‚Quattuor ediderat nunc f r a c t a puerpera partus' sq.

Quae ut traditae in Vossiano scripturae, ita sententiae, quae desideratur, maxime convenit. Iam vox ‚puerpera' versui fit pro subiecto, aptissime vero appellatur: ‚nunc fracta,' quo efficaciores fiant preces, ne pater mortuus pergat progeniem Megentirae maerore aetateque iam confectae ad suam in orco sedem detrahere. —

Procedamus ad Professores: ibi in carmine I. Attium Victorem Minervium alloquitur poeta, quem ob miram memoriae tenacitatem his collaudat versibus:

‚Vidimus et quondam tabulae certamine longo
    Omnes, qui fuerant, enumerasse bolos,
Alternis vicibus quos praecipitante rotatu
    Fundunt excisi per cava buxa gradus:
Narrantem fido per singula puncta recursu,
    Quae data, per longas quae revocata moras.'

Perquam miror, quod nemo adhuc deprehendit, deesse in hac accusativi cum infinitivo quae vocatur constructione accusativum ‚te', qui cum participio ‚narrantem' nullo modo possit compensari, coniectura utique sententiae videtur esse reddendus. Atque haud dubie locum vocis pristinum habemus in versu 26, ubi inter ‚fuerant' et ‚enumerasse' facillime propter praecedentem litteram ‚t', insequentem ‚e' vocabulum ‚te' potuit intercidere. Hanc igitur veram versuum 25. 26. formam esse censeo:

,Vidimus et quondam tabulae certamine longo
Omnes, qui fuerant, te enumerasse bolos.'

Ne quis elisione monosyllabae vocis ,te' offendatur, quam saepius apud Ausonium invenimus, velut Ephem. or. 74 ,te indulgente' Par. XIV, 10 ,te experta est' Prof. V, 24: ,te attolleres'. Lud. VII. Sap. Sol. 4: ,me esse.' —

Leviore sane macula, macula tamen, laborat c. Prof. XVI. in quo poeta Arborio avunculo, qui Constantinopoli rhetor decesserat, ita parentat:

17. ,In patriam sed te sedem ac monumenta tuorum
Principis Augusti restituit pietas.
Hinc renovat causam lacrimis et flebile munus
Annuus ingrata relligione dies.'

In quibus prorsus ineptum videtur esse vocabulum ,Hinc' (v. 19), quod neque localem vim habere potest, neque temporalem (— quo sane sensu adhibetur, ubi praeterita tempora ex ordine enarrantur [velut Par. III, 15], de praesenti tempore nunquam —) neque, quam Floridus in interpretatione ei imputavit, causalem. Quid enim esset: ,quia Imperator corpus tuum Burdegalam remisit, ideo te commemoro?' Quasi vero eis modo parentaret Ausonius cognatis professoribusque, quibus in ipsa patria tumulus erigi potuit [cf. Par. III, Prof. XXIII al.]. Ne multum: scribendum est e loci huius aliorumque indole nulla fere litterarum mutatione ,Nunc renovat' sqq. [cf. Par. XIX, 13: ,Nunc etiam Manes placidos pia cura retractat' XXX, 11 ,Annua nunc moestis ferimus tibi iusta querelis']. Saepissime ita propter litterarum N et H manifestam similitudinem initia versuum inveniuntur corrupta a librariis. —

Mortem praematuram Acilii Glabrionis Grammatici poeta his queritur versibus Prof. XXIV, 11 sqq.:

,Tam decus omne tuis, quam mox dolor, omnia acerbo
Funere praereptus, Glabrio, destituis:
Uxore et natis, genitore et matre relictis,
Eheu quam multis perdite nominibus!
Flete diu nobis, numquam satis, accipe acerbum,
Glabrio in aeternum commemorate, vale.'

Quae qui obiter modo perleget, statim offendet in eo quod idem vocabulum ‚acerbi,' in quod versus 11 terminatur, tribus modo versibus interiectis iterum occurrit atque eodem loco; quae repetitio eo est ingratior, quia fines versuum acerrime et auribus et oculis percipiuntur, neque tamen responsio aut oppositio his illata est sententiis. Talem neglegentiam neque alibi apud Ausonium me legere memini, neque hic censeo esse ferendam, scribendum potius in versu 19 ‚verbum' pro ‚acerbum' litteris vix immutatis. Suadet hanc emendationem locus simillimus Par. VII, 14: ‚Commune hoc verbi munus habete: vale!'

Epitaphia Heroum cur professorum commemorationibus iunxerit, his primis praefationis verbis rationem reddit Ausonius:

‚Ad rem pertinere existimavi, ut vel vanum opusculum materiae congruentis absolverem, et libello, qui commemorationem habet eorum, qui vel peregrini Burdigalae vel qui Burdigalenses peregre docuerunt, Epitaphia subnecterem, scilicet titulos sepulcrales Heroum, qui bello Troico interfuerunt.'

Cuius sententiae exordium Floridus ita reddidit in paraphrasi: ‚Credidi ad rem facere, ut perficerem saltem opusculum, cuius materia convenit cum superioribus.' Divinitus hercle intulit interpres illud ‚cum superioribus,' quod neque poeta in novi opusculi exordio debuit omittere. Sed condonemus modo rem satis miram festinationi Ausonii. ‚Vanum' igitur ‚opusculum' ex loci natura putabimus dici epitaphia Heroum eaque poetam noluisse imperfecta relinquere. At vero pergit Ausonius: ‚et libello, qui commemorationem habet sq. — Epitaphia subnecterem Heroum.' Quid? Ergo non ipsa Heroum epitaphia, sed libellum suum de professoribus voluit absolvere illis epitaphiis, quae ut paulo infra dicit in praefatione e Graeco in Latinum sermonem antea verterat? Duplici igitur offensione laborat eadem sententia: sed utramque removemus, si ita scripsisse statuimus poetam: ‚ut vel vanum opusculum (scil. Prof.) materia congruenti absolverem.' —

Restat tamen etiamnunc in verbis offensio: ‚vanum opusculum' appellari posse Her. Epit. concederem aegre — sed concederem: at vero commemorationes professorum, in quibus pietas

praestatur (Praef. 6, II, 1 XXII al.), relligio colitur (X, 3 XIX, 1), eas vanas dici ab ipso poeta, quis credat? Atque adest coniectura, per litteras mirum quam facilis, etsi alia ex parte videbitur forsan audacula: ‚*Manium* opusculum.' Optime quidem ‚Manes' ad utrumque libellum quadrant et ‚Manium opusculum' pro opere, in quo Manes celebrantur, eadem ratione usurpare licet, qua ed. VII, praef. I. v. 1: ‚Bissulae versus' pro versibus de Bissula et ed. XI. praef. (§ 5. Souch.) ‚opus equi spumantis' pro equo picto. —

Addam locum ex urbium catalogo petitum. In his cum paenultima sede celebretur Narbo (carm. XIII.), urbem simul et provinciam cum aliis tum his depingit poeta versibus 12 sqq.:

‚Quis memoret portusque tuos montesque lacusque?
Quis populos vario discrimine vestis et oris?
Quodque tibi quondam Pario de marmore templum
Tantae molis erat, quantam non sperneret olim
Tarquinius' sqq.

In quibus optime sane sibi constant v. 12. 13: ‚Tot tibi sunt portus montes lacus populi, ut vix quisquam omnia possit enumerare.' Iam vero qui cum his coniungatur v. 14: ‚Quodque tibi' sqq., equidem habeo incompertum. Unum saltem templum nemo non potest commemorare. Itaque mea sententia aut lacunam statuamus oportet inter versus 13 et 14 aut, si licet, emendatione sanemus locum. Atque optimam praebent medicinam carminis proximi de Burdegala v. 20 sqq.: ‚Quid memorem Pario contectum marmore fontem Euripi fervere freto?' sqq. Ex quo loco simillimo (adde etiam Ed. X, 335 sqq.: ‚Atria quid memorem viridantibus insita pratis?' sqq.) hos quoque de Narbone versus restituendos esse puto in hunc modum:

‚*Quid memorem* portusque tuos montesque lacusque
Quid populos' sqq.

quae quidem iam optime excipit sententia: ‚quodque tibi' sqq. —

Claudat agmen epistolae quintae exordium, emendatiuncula, ut spero, restitutum:

‚Ausonius Salve caro mihi dico Theoni,

Versibus experiens quod volo quodve queror.'

‚Experiens,' scilicet ‚dicere,' in textum recepit Scaliger e Vossiano codice, cum antea nullo bono sensu editum esset a Lugdunensibus: ‚expectans.' At ne ‚experiens' quidem ei quae desideratur sententiae convenit, molestaque sine dubio vocabuli ‚dicere' ellipsis. Itaque ex aliorum Ausonii locorum analogia scribendum commendo:

‚Versibus expediens quod volo quodve queror.'

cf. Monosticha de VII. Sap. 1 sqq.: ‚Septenis patriam sapientum nomina voces versibus expediam.' — Tit. versuum Q. Ciceronis in Eclog.: ‚Quod superius quoque nostris versibus expeditur.' Lud. VII. Sap. prol. 25. Eclog. de feriis Rom. 1. Tetrast. de Caes. 1. Prof. X, 1.

Vita.

Natus sum ego Guilelmus Brandes die XXI. mensis Iulii anni MDCCCLIV Braunlagae in vico Hercyniae silvae ditionis Brunsvicensis: patre Carolo Dorio Brandes, silvarum praefecto ducali, matre Guilelmina e gente Woltag. Sub eiusdem anni fines cum, alia regione patri demandata, Danndorfium migrassemus, in viculum prope paludem Droemling situm, ibi ad decimum aetatis annum usque cum in ludo vicano Haselhorstio praeceptore — Manibus viri parento — elementis litterarum eruditus, tum ab Augusto Kuthe divini verbi apud Grafhorstienses interprete, linguae latinae rudimentis imbutus sum; traditus dein anno h. s. LXIV gymnasio Martino-Catharineo Brunsvicensi, in quo [aliquantulum temporis etiam auspiciis G. T. A. Kruegeri, post C. Th. Gravenhorstii, quo etiam nunc floret gymnasium rectore] litteris operam impendi per octo annos et semestre. Tum maturitatis testimonium nactus mense Octobri anni h. s. LXXII, cum philologiae studiis me dare iam diu mecum constituissem, primum nostratium more academiam Georgiam-Augustam Gottingensem adii, ubi per anni tempus scholas Sauppii, Muelleri, Benfeii, Wilkeni, Bohtzii philologicas, Lotzii et Baumanni philosophicas frequentavi. Inde Lipsiam me contuli mense Octobri anni insequentis, ibique tria semestria scholis Ritschelii, Langii, Curtii, Voigtii, Ecksteinii, Gardthauseni, annuum tempus seminario paedagogico, annuum proseminario, semestre seminario regio philologorum interfui sodalis ordinarius. Gaudeo vero in primis, quod Ritschelii favore per tria semestria societati eius philologae fui ascriptus. Eiusdem viri insigni benevolentia factum est, ut mense

Aprili anni proximi Berolini munus docendi apud principem de Biron acciperem, quod etiamnunc colo, versatus ceteroqui versansque ibidem in Curtii, Vahleni, Kirchhoffii, Harmsii scholis, quantum per officia suscepta mihi licuit licetque. Itaque cum ceteris quibuscunque, qui me doctrina pariter ac benignitate foverunt, tum Ritschelio gratias debeo quam maximas, relaturus, si unquam satis referre possem. —
